

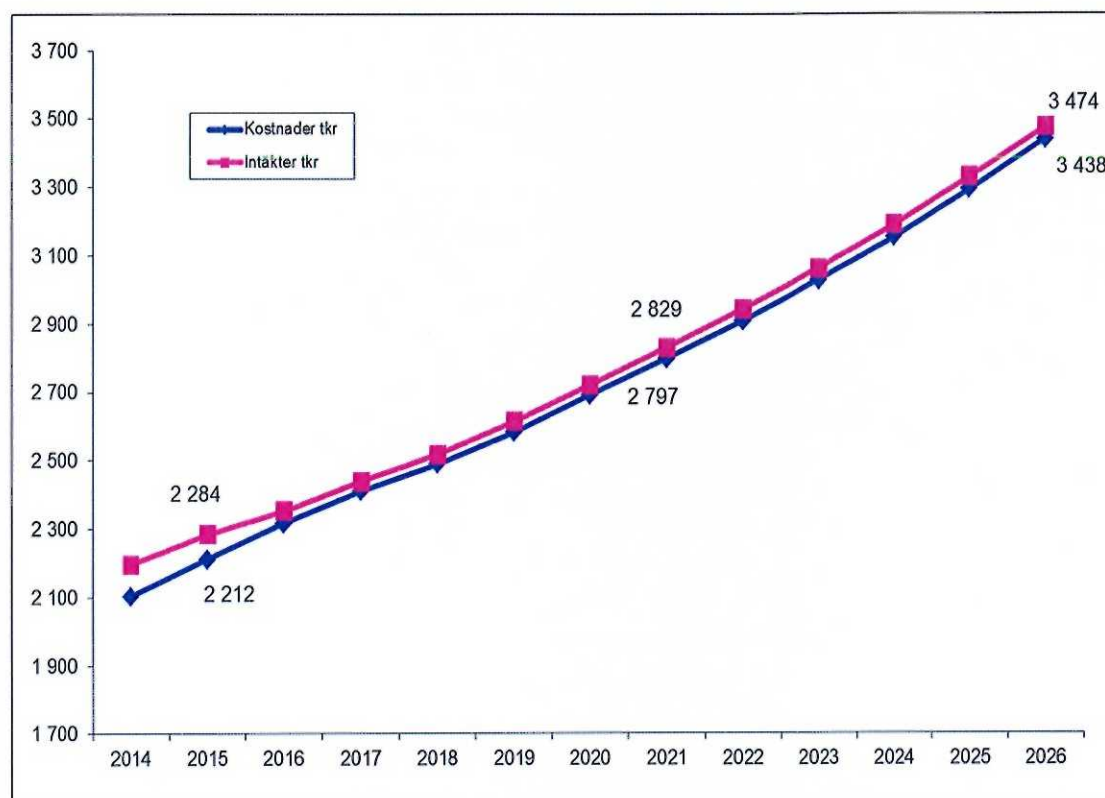
**UNDERLAG FÖR
LÅNGSIKTIG
EKONOMISK PLANERING
2016-2026
FÖR
ÖSTERÅKERS KOMMUN**

1 SAMMANFATTNING	1
2 INLEDNING	8
3 FÖRUTSÄTTNINGAR	11
3.1 Kommunens och regionens utveckling	
3.2 Bostadsbyggande	
3.3 Befolkningsutveckling	
3.4 Infrastruktur	
3.4.1 Gator, vägar och kommunikationer	
3.4.2 IT	
4 FRAMTIDSSCENARIO	20
4.1 Strategiskt område/kärnverksamhetsområde	
4.1.1 Pedagogisk verksamhet	21
4.1.1.1 Förskola	
4.1.1.2 Grundskola	
4.1.1.3 Gymnasium	
4.1.2 Vård och omsorg	27
4.1.2.1 Äldreomsorg	
4.1.2.2 Funktionshindrade och psykiatri	
4.1.3 Individ och familjeomsorg	31
4.1.3.1 vuxna	
4.1.3.2 Barn och unga	
4.2 Övriga verksamhetsområde	34
4.2.1 Kultur och fritid	
4.2.2 Miljö- och hälsoskydd	
4.2.3 Byggnadsnämnd	
5 EKONOMISKA ANALYS	37
5.1 Kommunens totala intäkter	
5.1.1 Skatteintäkter	
5.1.2 Nämndernas intäkter	
5.1.3 Finansiella intäkter	
5.2 Verksamhetens nettokostnader	
5.2.1 Nämndernas kostnader	
5.2.2 Centrala kostnader	
5.2.3 Finansiella kostnader	
5.3 Investeringar	
6 RESULTATUTVECKLING	44
7 AVSTÄMNING MOT FINANSIELLA MÅL	45
8 KÄNSLIGHETSANALYS	45

1 SAMMANFATTNING

Kommunens ekonomiska utveckling belyses i ett 10-års perspektiv.

Kommunens ekonomiska utveckling påverkas främst av reallöneökning, personalkostnader, skattekraft, befolkningsförändringar, befolkningsutvecklingen totalt samt geografisk och åldersmässig fördelning.

I resultatanalysen kan en positiv resultatutveckling konstateras 10 år framåt. Intäkterna ökar med i genomsnitt cirka 4,3 % årligen, medan verksamhetens nettokostnader ökar med cirka 4,2 %.

Resultat under tiden motsvarar drygt 1 % av kommunens skatteintäkter inkl. utjämningsystemet och fastighetsavgifter. Detta stämmer väl överens med kommunens finansiella mål.

Pensionskostnaden kommer under prognosperioden att öka från 94 Mkr år 2015 till 107 Mkr 2026 och pensionsskulden avseende före 1997-12-31 minskar från 750 tkr år 2015 till 530 tkr år 2026 .

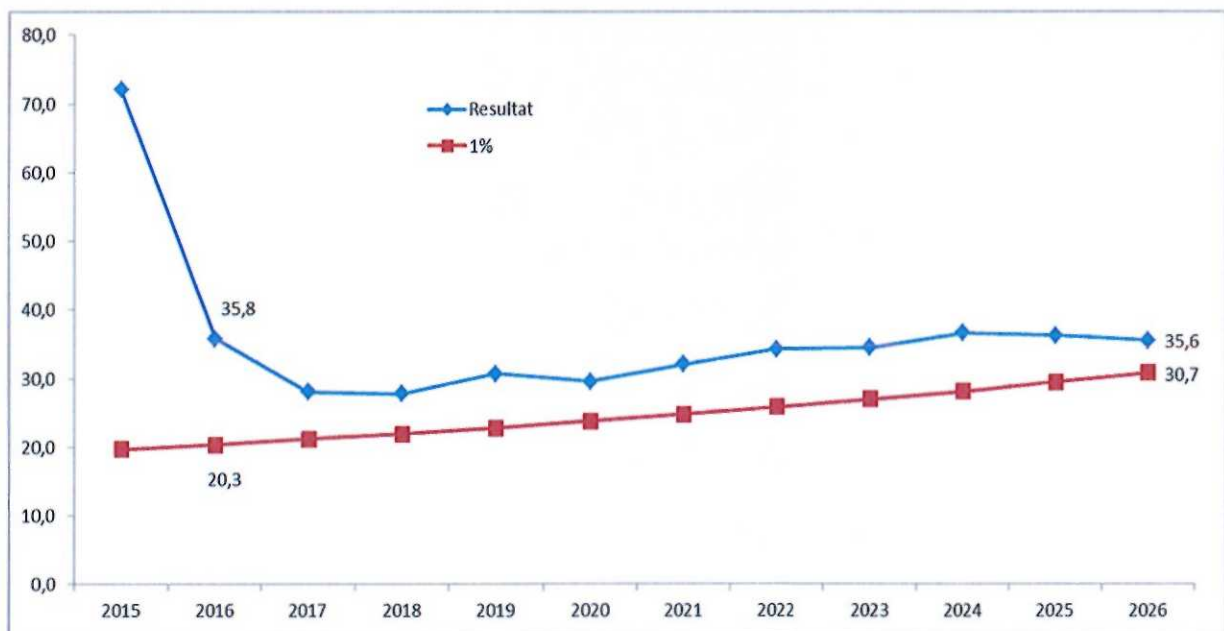
Investeringarna uppgår till i genomsnitt cirka 120 Mkr per år.

Ovanstående förutsätter bl a följande:

- Att uppräkningsfaktorer som baseras på tillväxt håller sig inom nuvarande prognos.
- Att efterfrågan av kommunens tjänster i form av pedagogisk verksamhet, socialtjänst samt vård och omsorg inte förändras mer i förhållande till befolkningsutvecklingen.
- Att de årliga överskotten kan användas för finansiering av investeringar som överstiger avskrivningskostnader samt värdesäkring av kommunens eget kapital.
- Att statsbidrag via utjämningsystemet inte har indexuppräknats
- Flyktingverksamhet beräknas som resultatenhet
- Att nämnderna håller sig inom budgetramar.
- Att löneutrymmet ej överstiger 3,2 % (inkl löneglidning).
- Att Övriga kostnader ej överstiger 2 %.
- Att effektiviseringskrav på 0,6%-1,0 % av kommunens omsättning genomförs.

En god ekonomi är en förutsättning för att kunna förverkliga den politiska visionen. Det innebär att vi bygger upp **en god ekonomisk hushållning** för att kunna möta oförutsedda konjunktursvängningar eller demografiska förändringar. Dagens kommunmedborgare ska finansiera sin egna kommunala välfärd och inte skjuta upp betalningen till framtida generationer.

Enligt kommunallagen ska budgeten upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. Som framgår av nedanstående diagram har föreliggande 10 års- planering byggts på att resultatet ska motsvara minst 1 % av kommunens skatteintäkter inkl. utjämningsystemet.

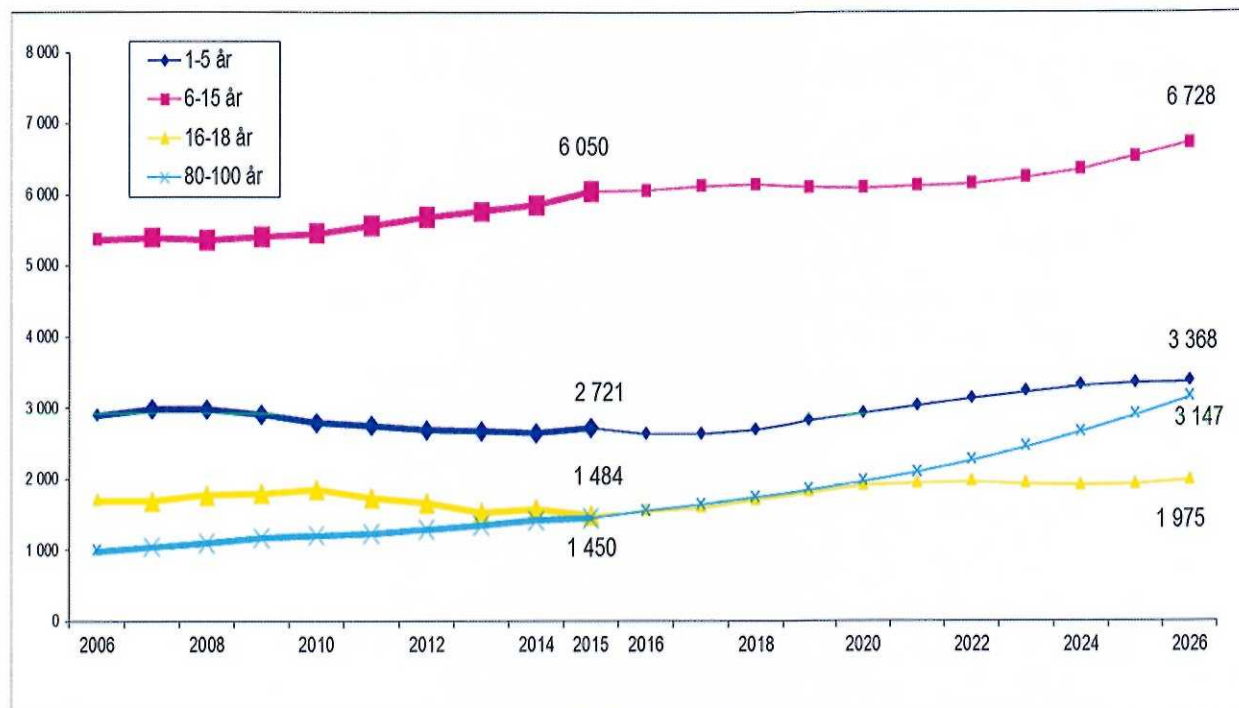

Anledning till marginalen är följande:

- Inflationsskydd för eget kapital
- Finansiering av ökade investeringsbehov
- Finansiering av pensionsskulden
- Täckta ev. oförutsedda kostnader eller avvikande skatteintäkter

Kommunens utveckling och demografi

Diagrammet visar åldersgrupper i befolkningen med högst servicebehov/-efterfrågan under 2006-2026 (2006-2015 är utfall och 2016-2026 är prognos).

De omvärldsfaktorer som mest påverkar de kommunala verksamheterna och ekonomin är kommunens in- och utflyttning, befolkningsutvecklingen med dess geografiska och åldersmässiga fördelning. Vidare påverkar förändrade servicekrav beroende på lagändringar och nya prioriteringar, arbetslöshet etc.

Bostadsbyggandet beräknas uppgå till i genomsnitt ca 375 bostäder/år under 2016-2021 varav 136 bostäder i flerbostadshus (FB). Motsvarande för 2022-2026 är ca 438 bostäder per år, varav ca 132 bostäder i FB. Bostadsbeståndet fördelas med 67 % småhus och 33 % bostäder i FB.

Enligt den senaste befolkningsprognosen beräknas befolkningen öka med i genomsnitt drygt 800 personer/år fram t o m år 2021 och drygt 950 personer/år under 2022-2026. Födelsenettot utgörs av drygt 190 personer per år. Resterande befolkningsökning utgörs av flyttningsnettot.

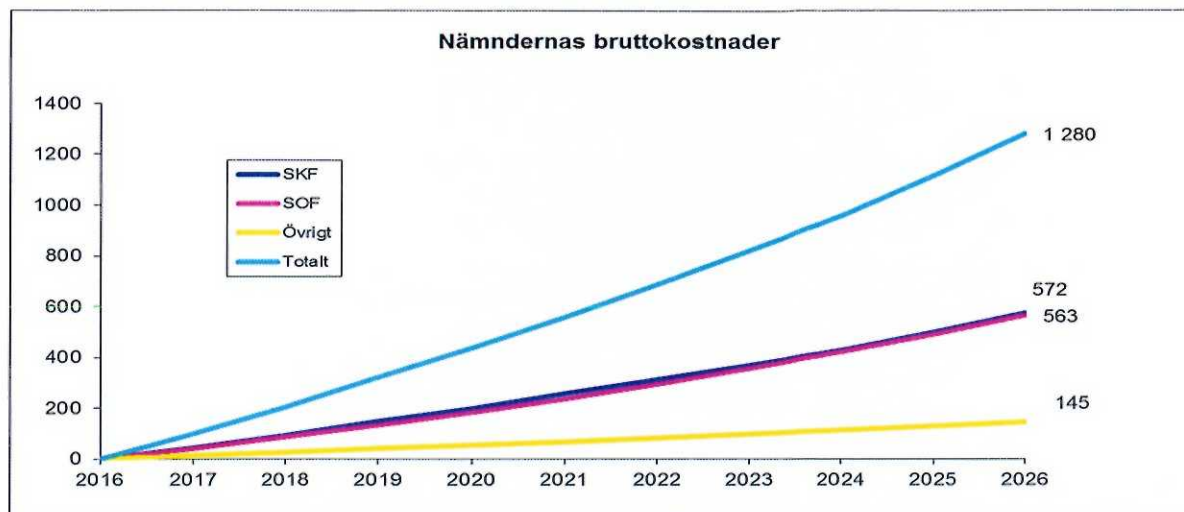
Andelen personer i åldersgruppen 20-64 år kommer inte att förändras mycket men andelen åldersgruppen 80 år ökar.

De kommunalekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenserna belyses utifrån befolkningsutveckling och kända förändringar av lagstiftning och andra förutsättningar.

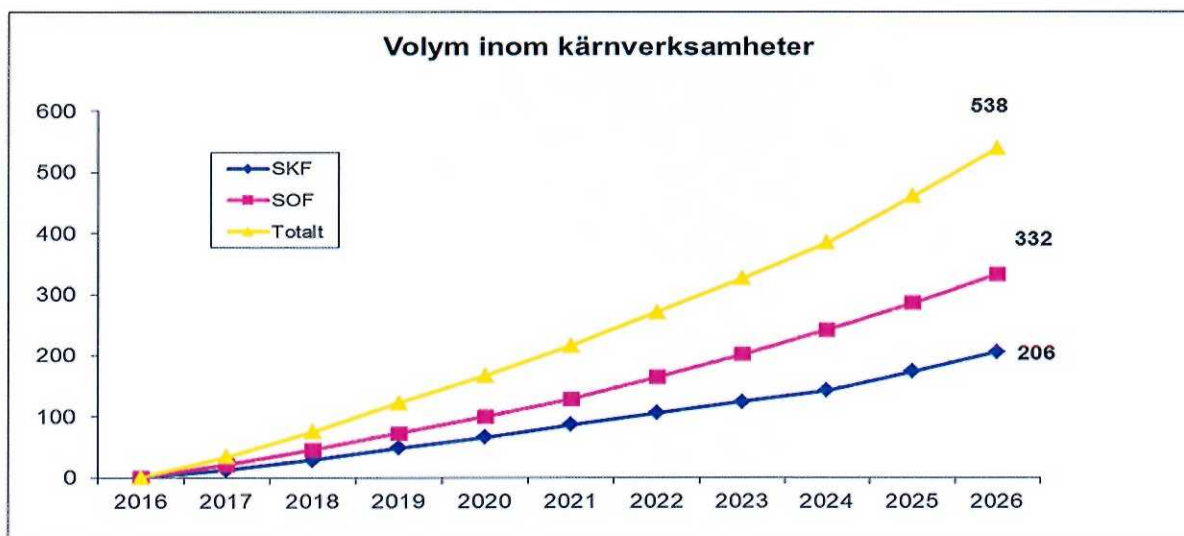
Under 2016-2026 är det drygt 525 medarbetare som kommer att uppnå pensionsåldern (65 år) dvs. ca 53 personer per år under perioden. Allt fler stannar kvar i yrkeslivet längre än till 65 års ålder. Rekryteringsbehov inom kommunen är beroende av hur omfattningen och andelen i egen regi inom olika verksamhetsområden kommer att utvecklas under prognosperioden.

Kommunens utveckling inom samtliga verksamhetsområden

Den sammanlagda bruttokostnadsökningen för samtliga verksamhetsområden beräknas uppgå till ca 1,3 miljarder kronor mer än under år 2016. Detta fördelas med ca 713 Mkr för indexuppräknning (53 %) och 567 Mkr för volymökning (47 %).

Av kommunens totala kostnadsökning under 10-årsperioden svarar volymökningarna för knappt 567 Mkr av ökningen (varav ca 538 Mkr inom vård- och omsorg samt pedagogisk verksamhet).

Den sammanlagda driftkostnadsökningen för volymen beräknas uppgå till ca 538 Mkr år 2026 jämfört med år 2016. Område förskola och skola beräknas öka med ca 206 Mkr (38 %) medan vård och omsorg beräknas öka med ca 332 Mkr (62 %).

Äldreomsorgen är den verksamhet som beräknas öka mest, ca 235 Mkr fram till år 2026. Individ och familjeomsorg visar den lägsta kostnadsutvecklingen med ca 12 Mkr år 2026. Merkostnaden beräknas till ca 78 Mkr för förskolan, ca 55 Mkr för grundskolan, ca 50 Mkr för gymnasium och ca 20 Mkr för fritidsverksamhet.

Inom området vård och omsorg beräknas äldreomsorgen öka med ca 235 Mkr. Kostnaderna för LSS och psykiskt funktionshindrade beräknas öka med ca 75 Mkr. Den åldrande befolkningen i kommunen medför ett successivt ökande resursbehov, främst för personer i åldern 80 och äldre.

Strategiska utvecklingsområden

Österåkers kommun som arbetsgivare kartlägger, analyserar personalomsättningen och vidtar åtgärdsplaner för att säkerställa personalförsörjningsbehov utifrån omväldsfaktorer. Antalet anställda i kommunen har minskat från 2 089 (år 2006) till 1 687 (år 2015). Detta är en minskning med 402 personer och förklaras i första hand av att omfattningen/volymen i egen regi inom olika verksamhetsområden har minskat. Det finns drygt 1 600 tillsvidareanställda och personalomsättningen ligger i dagsläget (januari 2016) på 12 %. Medelåldern på anställda är på ca 43 år. Ungefär 36 % (drygt 530) av de anställda kommer att gå i pension under 2016-2026. Rekryteringsbehov inom kommunen är beroende på hur stor andel av verksamheten som drivs i egen regi inom olika verksamhetsområde kommer att utvecklas under prognosperioden. Ett område som det dock redan i dag råder brist på är kvalificerad arbetskraft inom samhällsbyggnadsområdet, där ett fortsatt stort behov av arbetskraft väntas.

Andelen av verksamhet i egen regi har minskat i olika verksamhetsområden enligt nedan:

Verksamhet	År 2006	År 2015
• Förskola	75%	63%
• Grundskola	83%	66%
• Gymnasium	42%	29%
• Äldre boende	85%	16%
• Hemtjänst	88%	43%
• LSS- boende	98%	73%

Pedagogisk verksamhet

Kommunen har prioriterat extra satsningar inom förskole- och skolverksamhet de fyra senaste åren och har fortsatt för år 2016. Utvärdering och bättre uppföljning är en stor utmaning för både Kommunstyrelsen och Skolnämnden, samt att utveckla resultatstyrning inom olika verksamhetsområden. Förvaltningen ska utveckla modellen för uppföljning av både skolor och förskolor och resultatet ska vara tillgänglig på enhetsnivå för medborgare. Det bör framgå ett klart samband mellan resursåtgång, prestationer, resultat samt effekter.

Det är viktigt att samma höga kvalitet inom förskola och skola erbjuds alla medborgare i Österåkers kommun. En särskild prioritering kommer under 2016 att ske inom fyra följande områden för att höja kommunens resultat:

A- Det finns olikheter mellan skolor och inom skolor. Denna olikhet finns bl.a. i betygresultat. Skillnader i betyg finns främst mellan pojkar och flickor samt skillnad i bedömning mellan provbetyg på nationella prov och betyg.

B- Kommunen behöver höja andelen behöriga lärare genom att ännu mera öka attraktiviteten för att arbeta som lärare i Österåkers kommun. Det kommer även att ske arbete för att få de som inte är behöriga lärare till att bli legitimerade lärare.

C- Rektors ledarskap är avgörande för hur en skola lyckas. Kommunen kommer att stärka rektors ledarskap för att nå en bättre måluppfyllelse.

D- En elevhälsa organisation som ger eleverna det stöd de behöver för att kunna genomföra sina studier, är av vital betydelse för elevens studieresultat.

För att genomföra ovanstående punkter har utöver riktade stadsbidrag, ytterligare medel avsatts via ökad skolpeng för år 2016.

Lärarens kompetens, egenskaper och förmåga till ledarskap i klassrummet bedöms av aktuell skolforskning ha störst effekt på elevernas måluppfyllelse och kunskapsutveckling. Även rektors ledarskap och förmåga att anpassa organisation och fördela resurser efter verksamhetens behov har hög grad av påverkan på resultaten och kvalitén i verksamheten. Det finns idag stora skillnader mellan enheternas resultat och kvalitet trots att resursfördelningen i princip är lika för alla huvudmän. Andelen behöriga lärare varierar t ex mellan 50 – 90 procent inom kommunen, utan att det kan förklaras av skillnader i resurserna. Samma sak gäller kunskapsresultaten. Insatser för att öka likvärdigheten och ge alla elever samma möjlighet till kunskapsutveckling och framtidschanser bör prioriteras de kommande åren. Finansieringsmodeller är centrala som styrmedel för att skapa incitament för ökad kvalitet.

Enligt befolkningsprognosen 2015 ökar antalet barn 1 – 5 år med 740 barn mellan 2016 och 2026. Vid en nyttjandegrad på 93 procent innebär det ett behov av ca tio nya förskolor med fyra avdelningar vardera under perioden. Utökningen sker främst i nybyggnadsområden, t ex Svinninge och Runö, men även i centrala kommunen.

Kommunen håller på att se över behovet av flexibla/moderniserade lokaler för skolor. Beräknat utifrån befolkningsprognosen, kapaciteten i de kommunala skolorna och tillgång på fristående skolor i kommunen, krävs ingen utbyggnad av kommunala skolor under de närmaste åren. Utökning av antal elever i åldern 6-15 med 670 t.o.m. 2026, främst två-tre sista åren av perioden avser främst i områden med nybyggnation.

Den största ökningen finns på gymnasiesidan med 600 personer i åldersgruppen 16-19 år. Med en nyttjandegrad på 78 % som idag innebär det 480 fler elever i gymnasieskolan under 10-årsperioden. Om andelen behöriga till nationella program inte ökar så innebär det en utökning med ca 100 elever på introduktionsprogrammen och språkintröduktion under perioden. Programpengen för introduktionsprogram är väsentligt högre än för de flesta nationella program, vilket innebär ökade kostnader för gymnasieskolan.

Antal barn och elever med funktionsnedsättning (neuropsykiatrisk diagnos) kräver stora extraordinära stödinsatser, ibland i särskilt anpassad verksamhet utanför kommunen, vilket medför ökade kostnader för hemkommunen.

Vård- och omsorg

I den långsiktiga ekonomiska planeringen har man för Vård- och omsorgsnämnden valt att fokusera på flera olika verksamhetsområden. Det som påverkar nämndens kostnader i störst utsträckning är befolkningsutvecklingen och de volymförändringar som den medför. I Österåker väntas andelen äldre av befolkningen öka kraftigt och det ställer naturligtvis höga krav på verksamheterna i framtiden.

Österåkers kommun är en kommun med ett ökat antal äldre kommuninvånare. Enligt kommunens befolkningsprognos för 2015 utgör åldersgruppen 65 år och äldre 18 % av den totala befolkningen. År 2026 utgör åldersgruppen 65 år och äldre knappt 19 % av den totala befolkningen. Det är 9 624 personer i jämförelse med 2015 års totala antal för aktuell åldersgrupp, som är 7 638 personer.

År 2015, utgör åldersgruppen 80 år och äldre, en andel på 3,6 procent, 1450 personer av befolkningen. För 2026 uppgår den siffran till ungefär 6 procent, 3141 personer av befolkningen.

I den senare gruppen, 80 år och äldre återfinns personer med det största vård- och omsorgsbehovet. Med ökad ålder ökar också risken att drabbas av demenssjukdom och/eller kognitiv svikt. Detta kommer att innebära att behovet av särskilt boende ökar för den gruppen då hemtjänstinsatser inte är tillräckliga. De äldres andel i befolkningen har ökat i mer än ett sekel och beräknas fortsätta till följd av att medellivslängden ökat och stora årskullar nu når pensionsåldern.

I genomsnitt tillbringas de två sista åren i livet i omsorg. Andelen äldre som bor hemma kommer sannolikt att öka. För att möta den åldrande befolkningens behov av vård och omsorg krävs ett strategiskt och målmedvetet arbete i kommunen.

Ökade krav på valfrihet från kunderna, vilket även är en politisk strävan, gör att verksamheterna inom LSS, och också beställaren, behöver fungera flexibelt. Ett exempel på det är att det är önskvärt att boendeformerna går att använda flexibelt. Rent generellt kan sägas att medvetenheten hos anhöriga ökar, vilket leder till ökade krav.

Personer med psykiska funktionshinder har rätt till stöd enligt Socialtjänstlagen (SoL) (2001:453) och, om de ingår i personkretsen, LSS. Inom LSS kan personer med psykiska funktionshinder ansöka om insatser enligt ovan förutom insatsen daglig verksamhet. Enligt SoL kan personer i målgruppen efter biståndsbeslut till exempel få stöd med boendestöd eller hemtjänst, boendeformer såsom Hem för vård och boende (HVB) eller annat särskilt boende, daglig sysselsättning och kontaktperson. Regeringens politik om sysselsättning gör att fler personer som tidigare bedömdes som sjuka nu ska söka sig till den reguljära arbetsmarknaden med hjälp av Arbetsförmedlingen. Psykiatrin inom landstingets ansvarsområde påverkar behovet i den kommunala omsorgen. Detta bevakas på regeringshåll, där utredningar pågår kring hur en bättre psykiatrivård kan skapas.

Individ och familjeomsorg

Undersökningar visar att den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar ökar. Ökningen sker inom hela gruppen och inte bara bland barn och unga som är särskilt utsatta på grund av psykosociala faktorer som en förälders missbruk eller psykiska sjukdom. Med en ökning av den psykiska ohälsan bland barn ställs andra krav på socialsekreterarna som måste ha kompetens utöver socionomexamen inom ett brett spektrum.

Äldre personer med missbruk är en grupp som växer, också i vår kommun, och vars behov behöver uppmärksammas. Behovet av stöd och tillgång till en stabil bostadssituation ser ofta annorlunda ut för en äldre person som levt med ett långvarigt missbruk jämfört med en yngre person. Ett sätt att möta behovet är att skapa särskilda boenden, där den enskilde bor i egen lägenhet, och erbjuds ett omfattande omsorgsstöd och lämpliga aktiviteter.

Kommunens ansvar att arbeta förebyggande och erbjuda öppna insatser finns inskrivet i Socialtjänstlagen inom ett flertal områden. Ett exempel på förebyggande arbete är de gruppverksamheter i föräldrastöd som är öppna för deltagande utan föregående biståndsbedömning. Inom beroendemottagningen arbetar man också förebyggande genom uppsökande verksamhet och öppenvård som inte kräver biståndsbedömning.

En del av de kommuninvånare som söker stöd hos kommunen t.ex. i form av försörjningsstöd, har samtidigt behov av stöd från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och sjukvården. Det ställer höga krav på samordning för att gemensamt se till individens behov i ett helhetsperspektiv. Österåkers kommun ingår sedan maj 2014 i Samordningsförbundet Södra Roslagen. Förbundet, där Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Stockholms läns landsting och kommunerna Österåker och Täby ingår, har som syfte att samordna insatser inom rehabiliteringsområdet. Målgruppen är personer i åldrarna 16-64 år som behöver parternas samordnade stöd för att förbättra sin förmåga till förvärvsarbete.

2 INLEDNING

Syftet är att skapa ett underlag som beskriver den långsiktiga utvecklingen i kommunen. Detta dokument ska utgöra underlag för ett politiskt ställningstagande om inriktningsmål och vision, som sedan i sin tur ska ligga till grund för den treårsbudget som budget och plan omfattar. I den av kommunfullmäktige beslutade planerings- och styrmodell ingår detta som ett första led och ska tas fram en gång per mandatperiod.

Plan- och styrprocessen i Österåkers kommun

Den 10-åriga utvecklingen belyses inom de tre huvudområdena

- tillväxt/exploatering, demografisk utveckling
- kärnverksamheterna pedagogisk verksamhet, vård och omsorg, socialtjänst
- ekonomi/finans

För att kunna bedöma den framtida utvecklingen i kommunen krävs en omvärldsanalys. Detta arbete görs inom samtliga verksamhetsområden och avser såväl de specialstuderade områdena som övriga områden inkl tillväxt/exploatering.

Fokus har lagts på att belysa de kommunalekonomiska konsekvenserna 10 år framåt i tiden utifrån befolkningsutvecklingen, där bostadsbyggandet är den variabel som påverkar utvecklingen mest. Hänsyn har också tagit till kommunens senaste översiktsplan och den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen.

Även kända omvärldsförändringar av lagstiftning och andra förutsättningar för de kommunala verksamheterna har påverkat verksamheternas omfattning och ekonomin.

I kapitel 4 "framtidsscenario" redovisas de strategiska verksamhetsområdena som är större verksamheter med befolkningspåverkan, vilket därför särskilt belysts. Områdena utgörs av skola, vård och omsorg samt socialtjänst. Därutöver har kommunens övriga verksamhetsområde redovisat sina respektive framtidsscenario. Verksamhetsområdena består av Kultur- och fritids, Miljö- och hälsoskyddsnämnden samt Byggnadsnämnden.

De aktuella utgångspunkterna för analysen av den långsiktiga ekonomin under den närmaste 10-årsperioden är kommunens vision och mål.

Målstyrning

I 8 kap 1 § kommunallagen finns ett nationellt mål om "god ekonomisk hushållning". Varje kommun ska själv definiera innebörden. För att skapa förutsättningar för god ekonomisk hushållning måste det finnas ett klart samband mellan mål, resursåtgång, prestationer, resultat och effekter.

God ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv innebär att kommunens medborgare får ut så mycket som möjligt för sina skattemedel. Utifrån ett finansiellt perspektiv innebär det att morgondagens kommunmedlemmar kan försäkras samma servicenivå som dagens invånare utan att skattenivån höjs

Kommunfullmäktige beslutade i maj 2010 om en vision och styrmodell för Österåkers kommun. Visionen pekar på att kommunen skall vara länets mest attraktiva skärgårdskommun, den skärgårdskommun som flest väljer att flytta till, bo och verka i, starta företag i samt besöka; en skärgårdskommun i världsklass. Österåker ska präglas av framtidstro, mångfald och öppenhet.

En arbetsgrupp inom kommunstyrelsens kontor kommer att bildas för att uppdatera/föreslå kommunens vision 2040 i samråd med Kommunstyrelsens arbetsutskott. Hänsyn ska tas till både medborgarnas och medarbetarens delaktighet. Detta ska presenteras tillsammans med budget 2018 och plan 2019-2020.

Kommunens inriktningsmål har utvecklats enligt nedan:

- Invånarna skall uppleva en professionell service av hög kvalitet och ett gott bemötande för all kommunal service.
- Ekonomi i balans
- Stark och balanserad tillväxt (Tillväxten ska vara ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar)
- Österåker skall vara bästa skolkommun i länet
- Österåker skall erbjuda högsta kvalitet på omsorg för äldre och funktionshindrade
- Österåker skall ha en trygg miljö
- Österåker skall utveckla ett långsiktigt hållbart samhälle där goda förutsättningar ges för människa, miljö och natur att samverka.

För att kunna styra kommunens verksamhet ur ett finansiellt perspektiv krävs att finansiella mål sätts som i sin tur ska stödja kommunens verksamhetsplan. Kommunens finansiella mål har utvecklats enligt nedan:

- Nettokostnadsandelen ska högst motsvara 99 % av skatt och bidrag som utgiftstak.
- Kommunens utdebitering ska hållas så låg som möjlig under mandatperioden 2015-2018 . Skattesatsen för år 2016 är 18:17.
- Kostnadsutveckling per invånare ska inte överstiga 3,5 % i snitt under mandatperioden.
- Investeringsvolym som överstiger årets avskrivningar ska finansieras med årets resultat.
- Årets resultat som överstiger 2 % av eget kapital ska reserveras för pensionskulden i balansräkningen under posten eget kapital.

Följande indikatorer för ovanstående inriktningsmål har tagits fram.

- Nöjdhetsindex (NKI) i medborgarundersökning och Stockholm Business Alliance (SBA) undersökning
- Fortsatt god ekonomisk hushållning och fastställd åtgärdsplan vid eventuellt negativ avvikelse
- Andel elever med behörighet till gymnasium, lärarnas behörighet, minst godkänd i alla ämnen samt föräldrarnas nöjdhet inom förskoleverksamhet
- NKI hemtjänst och äldreboende samt brukarenkäter inom funktionshinder
- Trygghetsfrågor i medborgarundersökning och trygghetsindex för unga
- Antal bostäder, antal nya arbetsplatser

Respektive nämnd har tagit fram resultatmål tillsammans med nyckeltal och mätmetod utifrån Kommunfullmäktiges inriktningsmål och indikatorer. Detta kommer att följas upp vid delårsbokslutet och årsredovisningen. Nämndernas resultatmål inkl. indikatorer framgår av särskilda bilagor.

Enligt ny lagstiftning ska respektive kommunfullmäktige för varje mandatperiod anta ett program med mål och riktlinjer för verksamheter som utförs av privata utförare. Detta gäller från och med 1 januari 2015. Lagstiftningens mål är att

- Förbättra uppföljning och kontroll av privata utförare
- Öka allmänhetens insyn i privata utförare verksamhet
- Stimulera till ett strategiskt förhållningssätt när privata utförare anlitas.

Förändringarna i sammanfattning är att kommuner och landsting

- Ska kontrollera och följa upp verksamhet som enligt avtal drivs av en privat utförare, detta arbete ska vara strategiskt och systematiskt
- Ska genom avtal tillförsäkra information som gör det möjligt för allmänheten få insyn
- Ska se till att kommunala företag ger allmänheten insyn i verksamhet som de överlämnar till privata utförare
- Ska i fullmäktige besluta om ett program för varje mandatperiod med generella mål och riktlinjer när verksamheter drivs av privata utförare
- Har en generell informationsskyldighet när enskilda personer kan välja mellan olika utförare

Ett program för uppföljning och insyn har hanterats av Kommunfullmäktige § 4:19 (2015-06-15). Respektive nämnd har framtagit program för uppföljning och tillsyn enligt direktiv och anvisningar för budget 2016 och plan 2017-2018.

Kommunen har under de senaste åren beaktat "God ekonomisk hushållning" ur både finans- och verksamhetsperspektiv. Inför 2016 har inrättats en särskild enhet "Budget och kvalitetsenhet" för att förstärka ytterligare sambandet mellan resurs och resultat via mål- och resultatstyrning. Resultatstyrning syftar till att förflytta perspektivet i målstyrningen från resurser och aktiviteter till vilka resultat som uppnås i verksamheternas service till brukarens. Kortfattat vad får invånare för kvalitet och service för sina skattepengar. Kvalitet och effektivitet ska utvecklas via uppföljning och analys. Högsta möjliga kvalitet i välfärdstjänster till lägsta möjliga kostnad. Idag finns stora skillnader för både kvalitet och pris mellan och inom kommuner som inte är medvetna eller har en naturlig förklaring.

Flyktingverksamhet

Många människor i världen är på flykt från krig och katastrofer. Kommunstyrelsen har tagit fram "Riktlinjer för flyktingverksamhet och dess finansiering" samt "Åtgärder för integration". I riktlinjerna ingår bl.a. att inrätta två samverkansgrupper för både operativa och strategiska utgångspunkter. Verksamheten ska drivas som resultatenhet ur kommunens helhetsperspektiv. Socialförvaltningen har inrättat en flyktingstödsenhet under 2016 som ansvarar för bl.a. mottagander av ensamkommande flyktingbarn

3 FÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 Kommunens och regionens utveckling

Kommunens ekonomi är i första hand beroende av omfattningen och kvalitén/ambitionen på den service som kommunen vid olika tidpunkter erbjuder, samt befolkningens betalningsförmåga i form av skattekraft.

Serviceutbudet är en funktion av de behov och den efterfrågan som olika befolkningsgrupper vid olika tidpunkter ställer och dessa gruppers storlek och geografiska fördelning.

Inflyttningen till kommunen och befolkningsutvecklingen totalt och hur den fördelas geografiskt och åldersmässigt är de faktorer som mest påverkar de kommunala verksamheterna och ekonomin. Vidare påverkar förändrade servicekrav beroende på lagändringar och nya prioriteringar, arbetslöshet etc.

Befolkningsutvecklingen är i sin tur beroende av bostadsbyggandet.

Omvänt kan man säga att ett intresse för att bo i kommunen leder till ett tryck på bostadsbyggande. Kommunens attraktivitet är därmed beroende av många faktorer bl a det kommunala serviceutbudet och ekonomin men även hur miljön i vid mening uppfattas.

Österåkers kommun är en del av Stockholmsregionen och därvid starkt beroende av utvecklingen i regionen. Enligt den senaste Regionala utvecklingsplanen, RUF5, kommer Stockholms län att öka sin befolkning ca 300 000-500 000 personer under den kommande 20-årsperioden. Detta kräver ett relativt stort bostadsbyggande om ca 170 000-260 000 bostäder i

länet. En stor del av detta bostadstillskott behöver ske i de yttre regiondelarna, t ex Österåker. Kommunens attraktion som bostadsort utifrån lokaliseringen och utformningen av bostäderna kommer också att påverka nivån på inflyttningen. RUFSS bedömer bostadsbyggandet i Österåker 2010-2030 till 150-300 bostäder per år.

Jmf dessa uppgifter med prognos + 5% på finns på deras hemsida. Dessa siffror skrevs upp för ett tag sen och arbete med ny RUFSS pågår, samråd april – sept.

<http://www.trf.sll.se/Statistik/Framskrivningar1/>

Stockholmsregionen utgör en gemensam bostads- och arbetsmarknad. Detta betyder bl.a. att platsen för boende och för arbete för den enskilde i många fall är skilda åt. Därför är goda kommunikationer inom regionen en nödvändighet. Standarden på bl.a. de kollektiva kommunikationerna för boende i Österåkers kommun är såldes avgörande för kommunens attraktivitet för boende. För närvarande pågår en utbyggnad av dubbelspår för Roslagsbanan.

Österåkers kommun har anmält intresse för deltagande i Sverigeförhandlingen genom att visa på en bostadsnytta av en utbyggd Roslagsbana till City/Arlanda. Perioden avser 2018-2035. Totalt 7 000 bostäder bedöms tillkomma inom influensområdena kring stationen Åkersberga, Åkers-Runö, Täljö och Rydbo, varav 2000 av dessa bedöms tillkomna vid en utbyggd Roslagsbanan.

En prognos över bostadsbyggandet i kommunen, d.v.s. en bedömning av byggandet utifrån idag kända förutsättningar och projekt har gjorts. Utbyggnaden sker i stort enligt gällande översiktsplan. Utbyggnaden förstärker möjligheten till utbyggnad av spårtrafiken och är därmed också ur miljösynpunkt en fördelaktig utbyggnadsstrategi.

En förändrad struktur för den kommunala servicen erfordras genom tätortens utbredning. Behovet av skolor och förskolor i de centrala delarna ökar i och med antalet tillkommande bostäder.

Personalomsättningen ligger runt 12 % idag och kommer i det korta perspektivet kvarstå bl.a. till följd av de ökade pensionsavgångarna samt konjunkturförändringar.

Under 2016-2026 kommer drygt 525 medarbetare uppnå pensionsåldern (65 år) dvs. ca 53 personer per år under perioden. Trenden att allt fler stannar kvar i yrkeslivet längre än till 65 års ålder tros kvarstå, vilket också kommer att gälla vår organisation.

Antalet anställda i kommunen har minskat från 2 089 (år 2006) till 1 687 (år 2015). Detta är en minskning med 402 personer, vilket i första hand förklaras av att omfattningen/volymen i egen regi inom olika verksamhetsområden har minskat. Rekryteringsbehov inom kommunen är beroende av hur omfattningen och andelen i egen regi inom olika verksamhetsområde kommer att utvecklas under prognosperioden. I hela landet finns just nu ett stort behov av bland annat socialsekreterare, lärare, forskollärare samt ingenjörer vilket innebär att man som arbetstagare har en stor valfrihet och tendensen att söka sig vidare ökar.

Ett allmänt fortsatt intresse för hälsa och livstidsfrågor gör att användandet av friskvårdsbidrag kommer fortsatt öka. Sjukfrånvaron (år 2015 var sjukfrånvaron 7 %). Att den totala sjukfrånvaron ska sjunka är troligt och i bästa fall kommer den att ligga på ca 4 % i slutet av prognosperioden.

Bostadsbestånd 2014 uppgick till 16 453 bostäder enligt nedan fördelning:

ÖSTERÅKER	2014
Småhus	11 797
Flerbostadshus	4 252
Specialbostäder	404

Detaljplanering ska ske för att möjliggöra en sådan byggnation. Takten på byggnationen avgörs av marknadens aktörer baserat på efterfrågan som bl.a. påverkas av det allmänna konjunkturläget. Bostadsbyggandet förutsätter även nödvändiga satsningar i bland annat infrastruktur. Det årliga bostadsbyggandet utgör 2,6 % av beståndet, vilket är i enlighet med RUFs. Procentuellt kommer bostadsbyggandet att vara högre i de små och mer perifera kommunerna som Österåker än i Stockholm och de mer centrala kommunerna.

En fortsatt utveckling i Åkersberga tätort, bland annat i centrala delar kring centrum och kanalens östra sida, kommer att svara för ca 20 % av bostadsbyggandet. Utvecklingen västerut inom bl. a. Täljöviksområdet och Västra Kanalstaden bedöms svara för ca 40 %. Detaljplaneläggning av Svinninge håller på att avslutas, men i de nyligen laga kraft vunna planer finns det fortfarande många outnyttjade byggrätter. Täljö/Gottsunda och Norrö föreslås vara kommande förnyelseområden att planlägga efter Svinninge.

Utbyggnaden i de centrala bostadsprojekten i Åkersberga tätort och delar av utvecklingen västerut innebär ett varierat bostadsutbud. Den gestaltningsmässigt och funktionella stadsmässiga tätortsutvecklingen kring centrum, kanalen och västerut kan bli avgörande för Åkersbergas utveckling och attraktion. Fler lägenheter i lägen nära kollektivtrafik och service behöver tillkomma. Idag har bostadsbeståndet en fördelning på ca 70 % småhus och 30 % lägenheter. Det finns ett stort antal outnyttjade byggrätter för småhus inom lagakraftvunna detaljplaner varför planläggning av flerbostadshus är att prioritera kommande planperiod.

3.3 Befolkningsutveckling 2016-2026

Befolkningsprognos 2015 har tagits fram utifrån olika variabler. Variablerna är fruktsamhet, dödlighet, in- och utflyttning oberoende av nybyggnation samt nybyggnation. Befolkningsförändringen kan ses som ett "resultat" av de fyra variablerna (födda, avlidna, in- och utflyttade). Inflyttningen till kommunen avser såväl flyttning till befintliga bostäder som till nybyggnation.

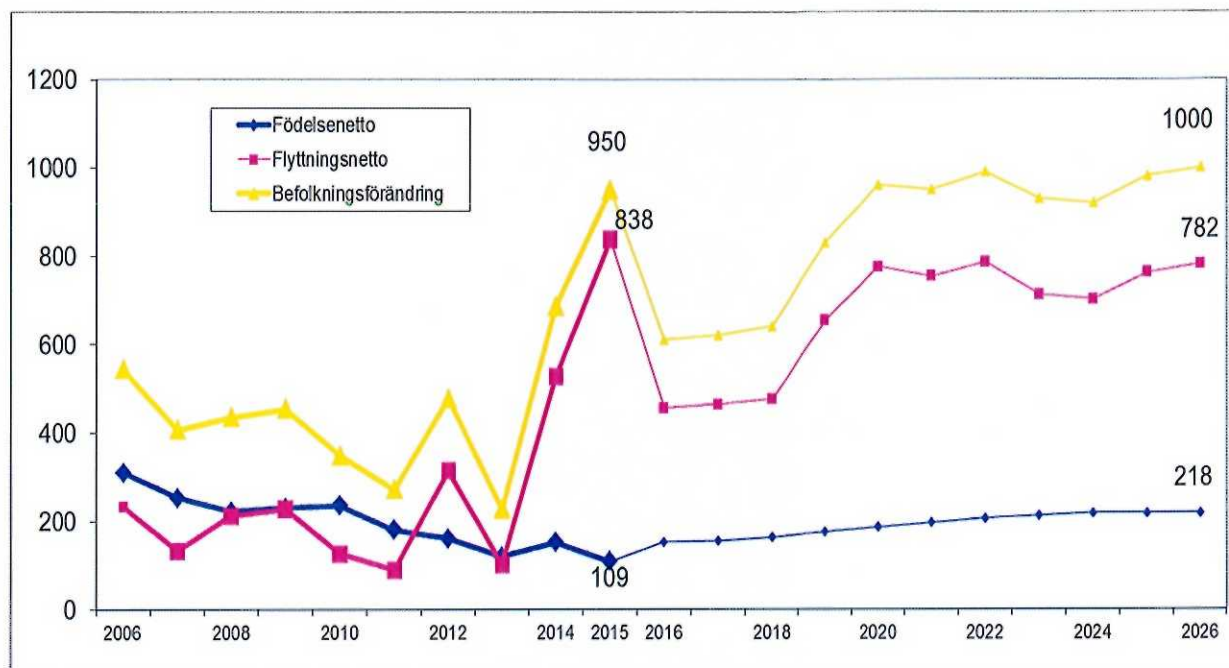
Prognosen för bostadsbyggandet är den variabel som i störst utsträckning påverkar befolkningsutvecklingen fördelat på åldrar och geografiska områden. Befolkningsprognosen uppdateras varje år utifrån föregående års befolkning per 31 december.

Fördelat på två tidsperioder beräknas bostadsbyggandet uppgå till i genomsnitt ca 375 bostäder/år fram till år 2021, varav 136 bostäder i flerbostadshus (FB). Motsvarande för 2022-2026 är 438 bostäder per år, varav ca 132 bostäder i FB. Det befintliga bostadsbeståndet består till ca 71 % småhus, 25 % bostäder i FB och till 4 % övriga hus. Detta beräknas i stort sett att bibehållas.

Resultatet av befolkningsprognos 2015, som omfattar åren 2016-2026, visar en befolkningstillväxt om drygt 9 400 personer, i genomsnitt drygt 850 personer/år under tidsperioden 2016-2026. Födelsenettet utgörs av ca 190 personer per år. Resterande befolkningsökning utgörs av flyttningsnettot.

Under åren 2015-2026 beräknas flyttningsnettot vara högre jämfört med periodens tidigare år, vilket beror på högre nybyggnation. De nya bostadsområdena på Täljö och Svinninge beräknas vara inflyttningsklara med början år 2018.

Andelen personer i åldersgruppen 20-64 år kommer att fortsätta minska medan andelen personer i åldersgruppen 65 och äldre ökar. Befolkningen i kommunen har olika behov av service främst beroende på ålder. Högst servicebehov/efterfrågan har följande åldersgrupper:

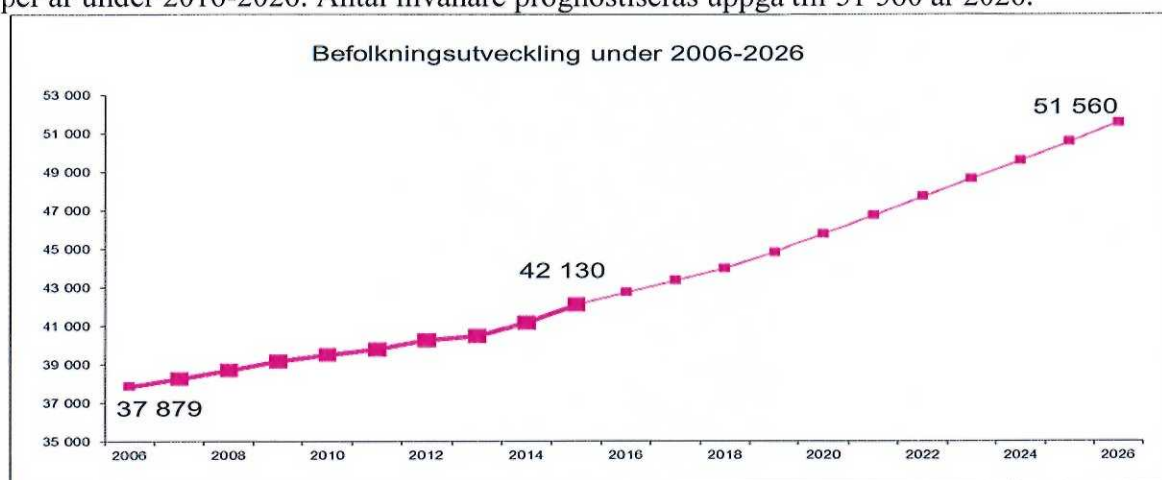
- 1-5 år (förskola)
- 6-15 år (grundskola)
- 16-18 år (gymnasium)
- 80 år och äldre

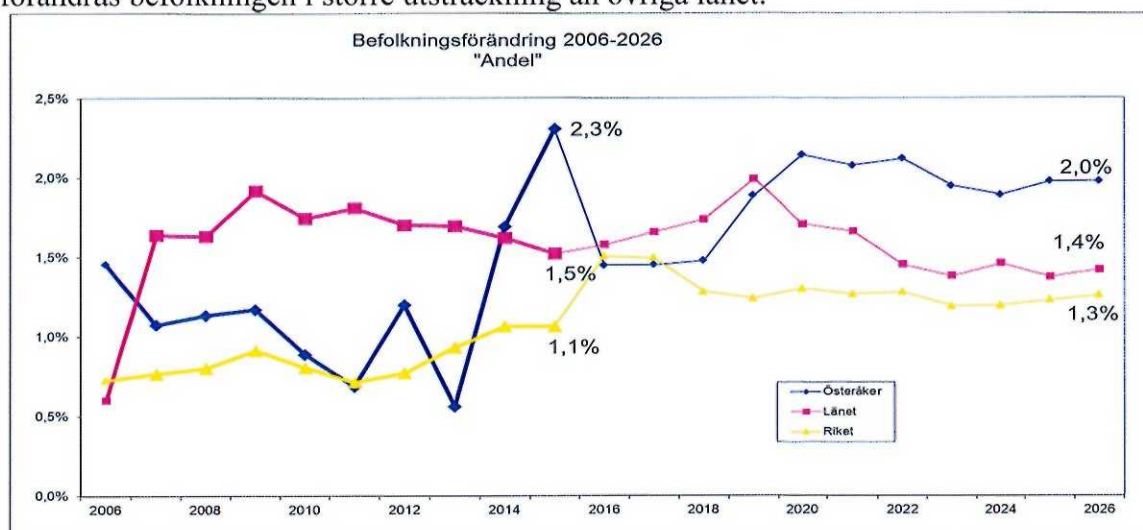
Befolkningen i åldersgruppen 1-5 år ökar successivt under tidsperioden. Antagande om efterfrågan om 93 % betyder att ytterligare ca 600 barn ska beredas plats i förskolan fram till år 2026.

Befolkningen 6-15 år ökar i slutet av perioden till och med år 2022-2026. Antalet barn i grundskolan beräknas öka med drygt 670 barn år 2026 jämfört med år 2015. Inom fritidshemsverksamheten beräknas behov av ytterligare 400 fritidsplatser fram till år 2026. Efterfrågan beräknas till 94 %. Befolkningsutvecklingen för ungdomar 16-18 åringar minskar i början av perioden och ökar successivt fr.o.m. 2020. Antalet gymnasieelever kommer bli drygt 300 fler jämfört med år 2015. Det går även att utläsa att invånarantalet i åldersgruppen 80 år och äldre beräknas öka med drygt 1700 personer. Utvecklingen pekar mot en fördubbling om ca 10 år.

Som framgår av nedanstående diagram är Österåker en tillväxtkommun och dess invånare ökar med i genomsnitt knappt 700 personer per år fram t.o.m. år 2020 och drygt 850 personer per år under 2016-2026. Antal invånare prognostiseras uppgå till 51 560 år 2026.

Befolkningsförändringen i Österåkers kommun har beräknats bli högre i förhållande till övriga riket. Endast år 2013 ligger Österåkers kommuns befolkningsförändring på lägre än riket. Relativt Stockholms län beräknas kommunens förändring lägre t.o.m. 2013. Efter 2014 förändras befolkningen i större utsträckning än övriga länet.

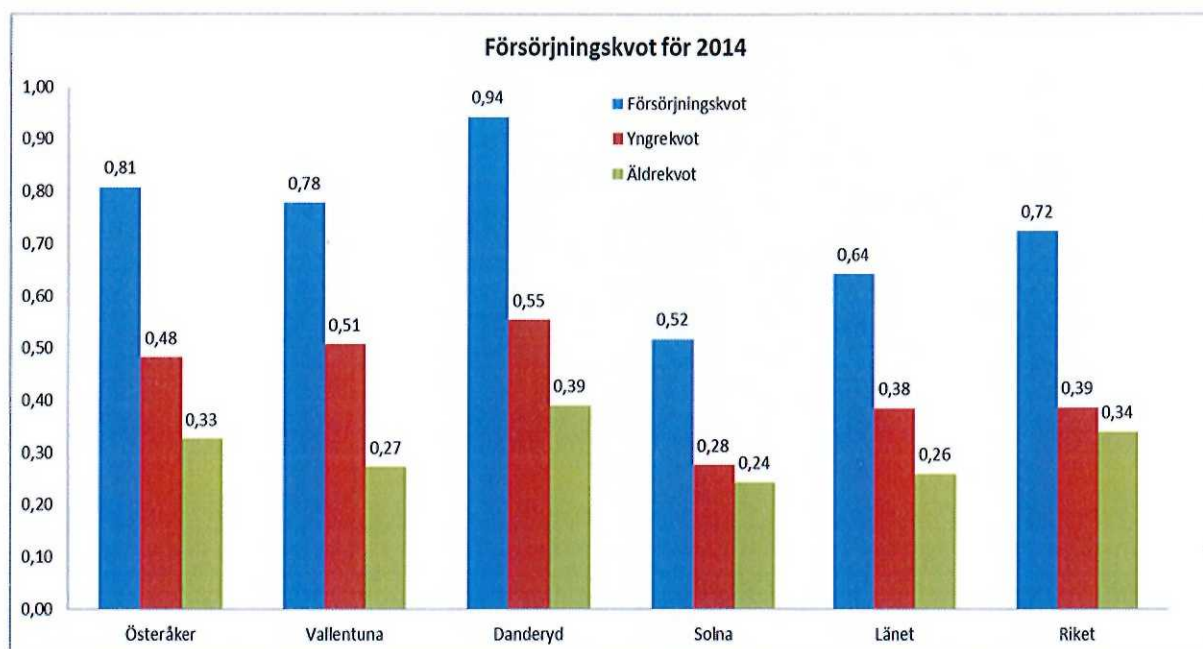

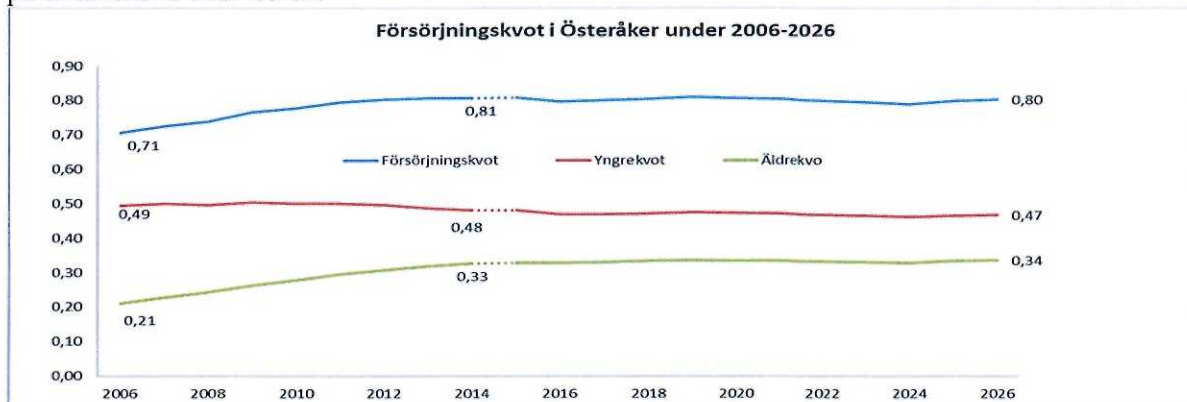
Försörjningskvotens utveckling i Österåkers Kommun

Försörjningskvoten visar förhållandet mellan de som är i arbetsför ålder (20-64 år) i förhållande till de yngre (0-19 år) och äldre (65- år). En siffra över 1 betyder att det är fler personer i åldrarna 0-19 och 65- än i åldrarna 20-64. På riksnivå i försörjningskvoten varit i det närmaste oförändrad under det senaste halvsekle, men SCB: s prognoser pekar på en snabbt ökande försörjningsbörda de närmaste åren. Detta beror främst på att de stora födelsekullarna under 40- och 60 talet går i pension., plus en förväntad ökad medellivslängd. Andelen barn och unga får under perioden ligga kvar på ungefär samma nivå.

Försörjningskvoten varierar inom olika kommuner även inom Stockholms läns kommuner. Österåkers kommun har (2014) en försörjningskvot på 0,81 vilket betyder att varje person i åldern 20-64 år utöver sig själv ska försörja ytterligare 0,81 personer. Danderyd har högst (0,94) och Solna lägst (0,52) i länet. I följande diagram visar hur försörjningskvot, yngrekvot (förhållande mellan 0-19 år och 20-64 år) och äldrekvot (förhållande mellan 65- och 20-64 år) är under 2014.

Äldrekvot i Österåker har ökat mycket under de 10 senaste åren medan yngrekvot har minskat något. Detta leder till en ökad försörjningskvot under de senaste åren. Under prognosperioden beräknas försörjningskvoten vara oförändrad. Ur ekonomisk perspektiv är det viktigt att notera att antal och andel äldre över 80 år kommer att öka trots oförändrad äldrekvot som beräknas på antal äldre över 65 år.

3.4 Infrastruktur

3.4.1 Gator, vägar och kommunikation

Utvecklade kommunikationer är en nödvändig förutsättning för den beräknade bostads- och befolkningsutvecklingen.

Utvecklade kommunikationer är en nödvändig förutsättning för den beräknade bostads- och befolkningsutvecklingen. Det pågår för närvarande ett arbete med framtagande av en ny transportstrategi som sedan kommer att generera en ny trafikplan. Det arbete som utförs nu baseras på Trafikplan 2010. De senaste trafikmätningarna visar dock på lägre trafikökningar än vad trafikplanen uppskattade varför det krävs nya analyser och prognoser. Trafikplan 2010 utgick dock från att andelen kollektivtrafikresenärer skulle öka vilket inte skett i förhållande till total trafikmängd vilket också behöver vägas in. För att få ett väl fungerande transportsystem i kommunen krävs både fysiska åtgärder och förändrade transportvanor. I gällande Trafikplan 2010 anges en strategi som kräver omfattande satsningar på kollektivtrafik och en ökad andel gång- och cykeltrafik. I den pågående Sverigeförhandlingen har Österåker tillsammans med övriga STONO- kommuner lyft behovet av Roslagsbanans förlängning till city och Roslagsbanans utbyggnad mot Arlanda. I förhandlingen ingår att erbjuda byggnation av bostäder i detta fall vid Roslagsbanans stationer.

En regional cykelplan finns beslutad där Åkersbergastråket ingår som sträcker sig från Åkersberga mot Stockholm via Arninge. Ett övergripande cykelvägnät bör ordnas som täcker centralorten och sammanbinder kommundelarna inklusive Svinninge och på längre sikt även Ljusterö. Systemet bör även kopplas till det regionala cykelvägnätet och till viktiga bytespunkter för kollektivtrafiken. Centrala Åkersberga blir ett än viktigare nav i resandet och får samtidigt en utökad roll för stadsstrukturen.

Utformning och gestaltning av gatumiljöer i centrum utgår från alla trafikantgruppers krav på estetik, tydlighet och orienterbarhet. Gångtrafiken ska vara prioriterad och dess rörelsemönster ligga till grund för hur den offentliga miljön utformas. Kollektivtrafiken bör effektiviseras och kapacitetsförstärkas genom effektivare linjenätuppbyggnad och kollektivtrafikinriktad bebyggelseplanering. Tillgängligheten till kollektivtrafik ska underlättas genom utbyggnad av cykelförbindelser, cykelparkeringar och infartsparkeringar.

Genom att fördela biltrafiken på ett mer finmaskigt gatunät än idag kan trafiken minska i överbelastade korsningar längs väg 276. Lokal trafik som inte behöver åka ut på väg 276 ska kunna välja andra färdvägar. Det pågår därför en översyn av vilka s.k. säckgator som bör öppnas upp för att öka flödet på det lokala nätet.

De större projekten, såsom upprustning av väg 276, Svinningevägen inkl. Kulla vägskaik vid väg 274 och Roslagsbanans upprustning är statliga och regionala investeringar. Det är dock tydligt att staten prioriterar främst det nationella stornätet av Europavägar och i andra hand kommer de regionala behoven. Av den av Länsstyrelsen beslutade länsplanen för 2014-2025 framgår att endast etapp 1 av utbyggnaden av väg 276 är finansierad. I den statliga nationella planen finns inget objekt i Österåker kommun utöver medfinansiering av

dubbelspårsutbyggnaden på Roslagsbanan. Staten tar i mycket liten utsträckning hänsyn till lokala behov utan där förväntas kommunen bidra med så kallad medfinansiering av statlig infrastruktur. Stockholms läns landstings Trafikförvaltning är i detta avseende en viktig aktör som medfinansierar av Roslagsbanans utbyggnad. Andra större vägprojekt såsom Svinningevägen och andra huvudgator kommer att innebära stora kommunala investeringar. Gång- och cykelvägnätets utbyggnad följer gång- och cykelplanen från 2008 rev. 2012 och 2015 med investeringar om ca 20 mkr per år, vilket innebär minst 1 500 m gång- och cykelväg per år. Nybyggnation av kommunala gator samt gång- och cykelvägar ökar även behovet av resurstillskott till drift- och underhållsbudget. Principer för huvudmannaskap för gata har utarbetats under 2015 som anger att successivt kommer fler gator ha kommunalt huvudmannaskap i centrala Åkersberga.

3.4.2 IT (Teknisk infrastruktur och utveckling)

Utvecklingen mot en IT-infrastruktur med hög kapacitet (bredband) som täcker en tillräckligt stor yta i kommunen är en av flera förutsättningar för att Österåkers kommun skall kunna fungera effektivt.

Enheter – IOT (Internet Of Things)

Det vi ser i dagsläget är att varje person inte bara har en dator med uppkoppling utan även surfplatta, telefon, smartklocka, träningsarmband; alltså flera internetuppkopplade enheter per person. Imorgon kommer man inte bara ha internetuppkopplade enheter utan sakerna kommer själva att ha en uppkoppling. Exempelvis kommer bilen behöva internet uppkoppling, men även kylskåp, belysning, dammsugare, värmesystemet, gatulyktan, soptunnan etc. Den framtida utvecklingen som inte ligger så långt bort i tiden som man kan tro innebär alltså att utrustning utvecklas för att automatiskt exempelvis skicka vidare information till andra enheter.

E-hälsa

Inom vården går utvecklingen mot att vi inte ska behöva dagens traditionella äldrevård lika tidigt som idag. Man kommer istället utnyttja hjälpmedel som gör att vård utanför hemmet eller med personal på plats sker i ett senare skede. Detta kan exempelvis vara med hjälp av robotdammsugare, övervakning i hemmet från anhöriga och tryckkänsliga golv som märker om vi ramlar. Vi kommer också kunna hålla koll på våra egna kroppsvärden och kunna dela med oss av det för analys till de vi vill ska kontrollera detta utan att behöva söka tester inom den klassiska vården. Redan idag har digitalisering inom vården skett genom bland annat digitala trygghetslarm och utveckling pågår för införandet av nyckelfri hemtjänst.

Smarta städer

När alla saker är uppkopplade kommer vi kunna använda data från dessa för att nå effektivare service och på en högre nivå. Tänk att gatubelysning bara lyser där det vistas människor eller att soptunnorna själva meddelar när de behöver tömmas. Gatorna kan rapportera in snömängd och trafikbelastning som direkt skickas till bilen och snöröjningsmaskinerna. Alla saker rapporterar in data som vi kan använda för att göra rätt insatser vid rätt tid och underlätta för invånarna. Det här är en utveckling som inom riket sker in olika utsträckning och inom en tioårsperiod väntas initiativ som dessa ha nått Österåker.

“Big data”

All denna tekniska utveckling kommer att skapa en otrolig stor mängd data, även kallat big data, som behöver lagras men också analyseras. Detta kommer vara en utmaning som behöver belysas i tid för att samhällsnyttan ska kunna uppnås genom framtida digitalisering av samhället.

Bredband

Fibernät är en förutsättning för att koppla ihop enheter och att kunna skicka högkvalitativa signaler. Utvecklingen av fibernätet i kommunen pågår och kommer under kommande år att fortsätta sträva mot en större räckvidd och möjliggöra snabb uppkoppling på fler platser.

Säkerhet och integritet

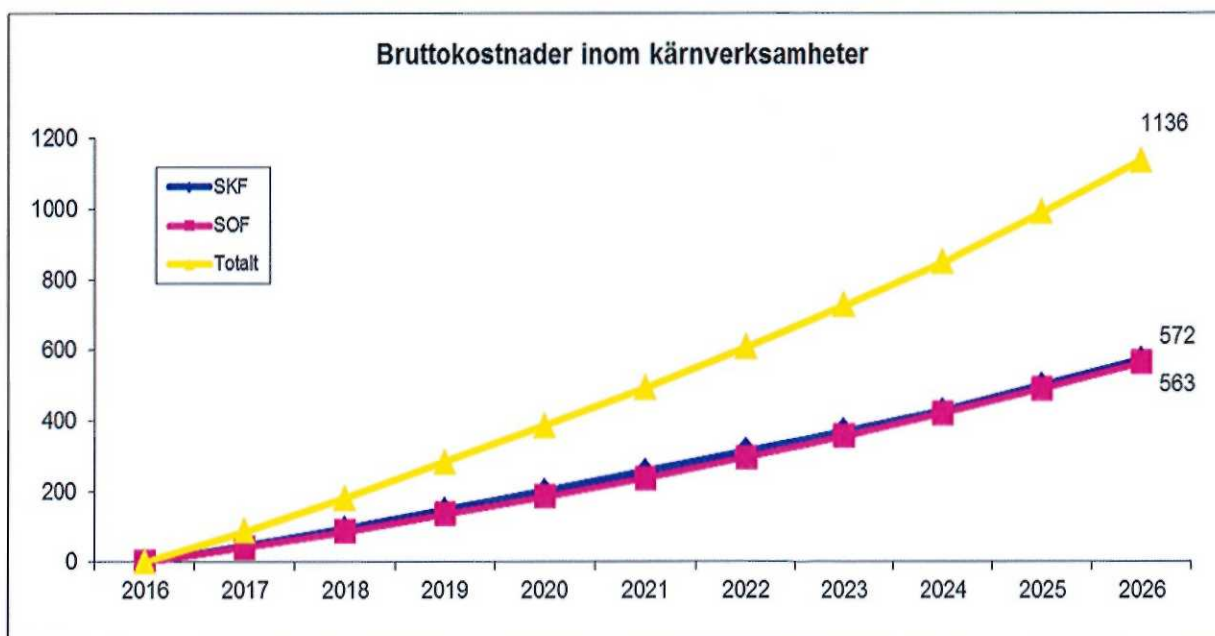
Insamlande av data och samkörning av system kommer leda till att nya säkerhetskrav ställs på system och även utvecklingen av nya lagar kring databehandling. Inloggningar till allt detta måste också göras effektivt då vi kommer att vara inloggade till flera system bara på vår väg till jobbet.

Den tekniska utveckling kommer leda till frågeställningar som behöver belysas. Hur kommer delande av plats, personlig data och annat göra för skillnad i våra liv? Kommer vi få den nytta som gör en big brother -situation värt det? Vad kommer ett digitalt utanförskap innebära?

4 FRAMTIDSSCENARIO

4.1 Strategiska områden

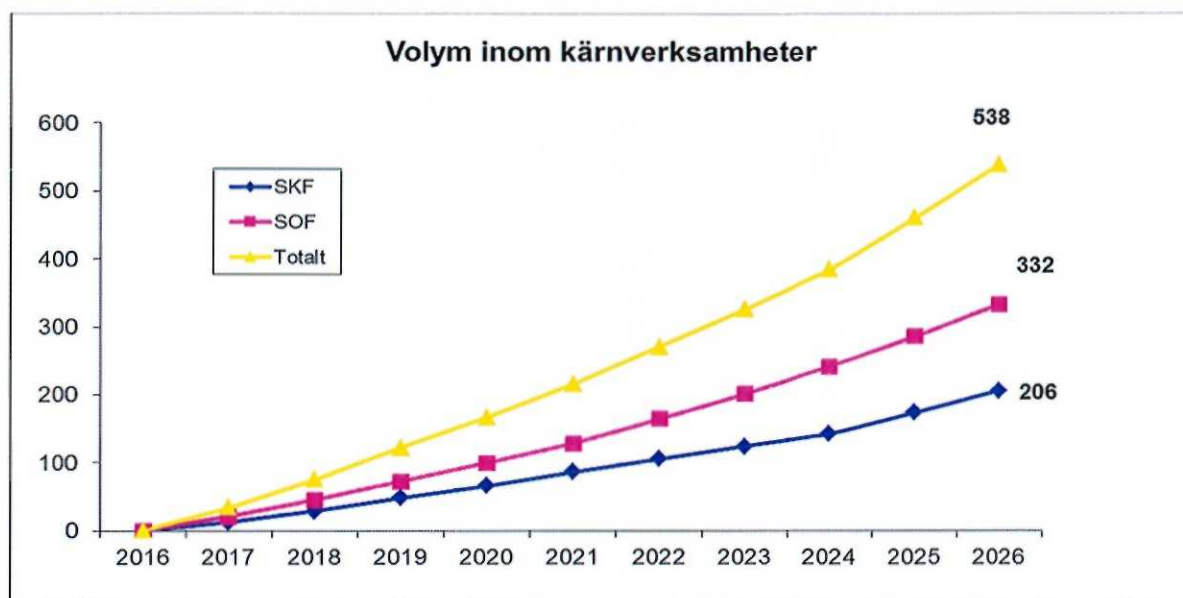
Valda strategiska områden är förskola, skola, vård och omsorg samt socialtjänst. Utvecklingen inom områdena beräknas utifrån befolkningsutveckling och omvärldsfaktorer.

Bilden visar kostnadsutvecklingen per verksamhet fr.o.m. år 2016 (0) t.o.m. år 2026. För SKF avser kostnader för pedagogisk verksamhet dvs. förskole- och skolverksamhet. För SOF

avser vård- och omsorg inkl. kostnader för individ och familjomsorg samt kostnader för funktionshindrade. Den sammanlagda kostnadsökningen för samtliga strategiska områden beräknas uppgå till drygt 1,1 miljarder kronor mer relativt år 2016.

Som framgår av nedanstående diagram beräknas socialförvaltningen vara den mest kostnadskrävande för volymförändringar, då posten kommer att öka med 332 Mkr år 2026 jämfört med år 2016 (varav ca 234 Mkr för äldreomsorg). Kostnader för volymökning inom pedagogisk verksamhet beräknas öka med 332 Mkr för år 2026 jämfört med år 2016 (varav ca 78 M kr för förskoleverksamhet).

4.1.1 Pedagogisk verksamhet

Skolnämndens huvudsakliga uppgifter

- se till att utbudet av förskola och skola svarar mot lagstiftningens krav och medborgarnas önskemål och behov
- resursfördelning inom förskola och skola i kommunen
- verksamhetsuppföljning utifrån kommunala och nationella mål
- godkännande av enskild som huvudman för förskola och tillsyn av fristående förskolor och pedagogisk omsorg inom kommunen
- information om utbud, kvalitet och resultat inför val av förskola och skola
- övergripande myndighetsbeslut, t ex mottagande i särskola, beslut om tilläggsbelopp för särskilt stöd och barnomsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.
- övergripande utvecklingsinsatser för ökad likvärdighet och kvalitet i förskola och skola.

Sammanlagt beräknas kostnadsökningen från år 2017 till år 2026 uppgå till knappt 572 Mkr jämfört med år 2016. Detta avser ca 366 Mkr indexuppräknning och 206 Mkr volymförändringar, varav ca 78 Mkr för förskolan, ca 55 Mkr för grundskolan, ca 50 Mkr för gymnasium och ca 20 Mkr för fritidsverksamhet.

4.1.1.1 Förskola, pedagogisk omsorg

Förskoleverksamhet omfattar barn mellan 1-5 år och bedrivs i form av förskola, familjedaghem och öppen förskola. Avgiftsfri allmän förskola erbjuds 525 timmar per år från höstterminen det år barnet fyller tre år. Det finns både fristående och kommunala anordnare inom kommunen. Verksamheten finansieras genom en barnomsorgspeng som är lika för alla anordnare.

Skolnämnden fattar beslut om godkännande av fristående huvudmän för förskola och pedagogisk omsorg. För dessa verksamheter har nämnden även ansvar för tillsyn. Skolinspektionen ansvarar för tillsyn av kommunalt driven verksamhet.

Lokalprognos för förskola

Skolförvaltningen har utifrån inlämnade uppgifter från kommunens verksamheter gjort en uppskattning av antal platser inom förskola och pedagogisk omsorg. I januari 2016 finns enligt en sådan uppskattning totalt ca 2346 förskoleplatser och ca 217 platser i pedagogisk omsorg. Totalt finns utifrån samma underlag ett fåtal platser i förskola och pedagogisk omsorg per januari 2016, utspridda i kommunens olika områden.

Nyttjande graden har ökat från 84 % år 2005 till 92,5 % 2015, vilket också påverkar behovet av förskoleplatser.

Skolnämnden har i budget 2016 uppdraget att göra en översyn och fastställa lokalkapacitet för samtliga förskolor i kommunen, vilket kommer att bidra till säkrare lokalprognoser i framtiden.

Nuvarande kapacitet avgörs främst genom förskolechefernas bedömning och uppgifter om faktiskt inskrivna barn.

I början av februari kommer en ny avdelning att öppna i förskolan Lunas lokaler med plats för ca 20 barn. Detta möjliggörs tack vare att Öppna förskolans verksamhet flyttar till lokaler i f.d. Hackstaskolan.

Befolkningsutveckling 2016 – 2019 i åldern 1- 5 år uppskattas till totalt 200 barn, vilket innebär att det under perioden kommer att behövas ett tillskott av platser, främst i de västra kommundelarna med stor nybyggnation och inflyttning. I området Fredsborg planeras byggnation av en förskola med kapacitet för 100 barn. Vi vet i nuläget inte om det kommer att bli en kommunal eller fristående utförare. Lära i Österåker/Fredsborgsskolan planerar att starta en förskola med ca 30 barn initialt i lokaler med tillfälligt bygglov i samma område som skolan till hösten 2016. Huvudmannen har tillstånd för 70 barn vilket innebär att de så snart lokaler kan ordnas och godkännas av kommunen, kommer att utöka verksamheten. Den planerade förskolan påverkar inte behovet av nybyggnation i Fredsborgsområdet som tidigast kan stå klart hösten 2017.

Befolkningsutveckling 2020-2026 i åldern 1-5 år uppskattas till cirka 400 barn vilket innebär att ytterligare förskolor kommer att behövas, även denna tidsperiod främst i kommunens västra delar. Uppskattningsvis kan 100 barn erbjudas omsorg inom redan befintliga förskolor och pedagogisk omsorg.

Strategiska utvecklingsområden, förskola

- För ökad kvalitet i förskolan har Skolnämnden under 2016 fått i uppdrag av Kommunfullmäktige att utveckla modellen för uppföljning av samtliga verksamheter. Modellen ska tydligt visa på samband mellan resursåtgång, prestationer, resultat samt effekter.
- Det är också viktigt att undersöka varför olika förskolor har olika personaltäthet, barn/årsarbetare trots att alla förskolor har samma peng.
- Olikheter i personalgruppens sammansättning, antal förskollärare/antal barnskötare bör tillika undersökas samt sättas i relation till den årliga kvalitetsundersökningens resultat. Hur väl arbetar förskolan mot läroplanens mål, vårdnadshavarnas nöjdhet etc.
- Skolnämndens uppdrag från Kommunfullmäktige att inrätta Pedagogcentrum som en permanent verksamhet samt att utreda möjligheter för "Komtek" eller liknande verksamhet inom förskola för att stärka barns kunskap och intresse inom naturvetenskap/teknik är ytterligare grepp för utveckling inom förskola.

4.1.1.2 Grundskola, förskoleklass och fritidshem

I kommunen finns idag sex fristående och elva kommunala skolor.

Fristående skolor

För att starta en fristående skola, förskoleklass och fritidshem krävs tillstånd från Statens skolinspektion. När en fristående huvudman fått ett tillstånd har de rätt till bidrag från elevens hemkommun. Bidraget ska beräknas enligt samma grunder som till kommunens egna verksamheter. Skolinspektionen ansvarar för tillsyn av fristående skolor, förskoleklass och fritidshem.

Förskoleklass

Förskoleklass erbjuds från höstterminen det år barnet fyller sex år. Förskoleklassen är frivillig och avgiftsfri. Verksamheten följer skolans terminer. Vanligen anordnas förskoleklass på förmiddagen och de flesta barn har därefter fritidshem.

Fritidshem

Fritidshem erbjuds utifrån behov från och med förskoleklass till och med höstterminen det år eleven fyller 13 år, även under skolans lov. Fritidshemmet är avgiftsbelagt. Maxtaxa gäller. Elever med funktionsnedsättning och som ingår i personkretsen för lagen om särskilt stöd (LSS), som har behov av fritidsverksamhet efter 13 års ålder kan ansöka om korttidsverksamhet genom kommunens socialtjänst.

Särskola

Särskola är en skolform för elever i åk 1 – 9 som på grund av utvecklingsstörning inte bedöms kunna följa undervisningen i grundskolan. Skolnämnden fattar beslut om att en elev tillhör personkretsen för särskola och eleven har då rätt att bli mottagande i särskolan. Särskolan finansieras genom skolpeng per elev och ett tilläggsbelopp i fyra nivåer utifrån elevens stödbehov. Särskola finns på två av de kommunala skolorna.

Lokaler för skola

Skolnämnden har i budget 2016 uppdraget att göra en översyn och fastställa lokalkapacitet för samtliga skolor och förskolor i kommunen, vilket kommer att bidra till säkrare lokalprognoser i framtiden. Skolornas kapacitet avgörs i dagsläget utifrån rektors bedömning, vilket har visat sig alltför skiftande utifrån t ex aktuell elevsammansättning eller pedagogiska metoder för att fungera i mer övergripande och långsiktiga analyser.

Med reservation för den osäkerhet avseende ”faktisk” kapacitet som framgår ovan, har skolförvaltningen gjort bedömningen att det finns en balans mellan kapacitet och befolkningsutveckling i aktuella åldersgrupper under den närmaste tioårsperioden i de centrala delarna av kommunen. En osäkerhetsfaktor på längre sikt är framtida utbyggnad och etablering av fristående skolor i kommunen, där beslut om tillstånd ligger hos skolinspektionen. De fristående skolor som finns i dag har god efterfrågan och endast ett fåtal lediga platser. Prolympia har tomma platser främst i åk 4 och 5. Korallens friskola har tillstånd att successivt utöka med åk 7 – 9 med början läsåret 2016/17, men det är oklart hur många platser det kommer finnas att söka för elever ”utifrån”. Skolan har en ambition att vara småskalig och kommer därför troligen att främst ta elever från den egna verksamheten. Även Solbackens Montessori utökar successivt till åk 6 i enlighet med sitt tillstånd, men planerar att endast ha 84 elever totalt i fullt utbyggd verksamhet, främst från den egna verksamheten.

I de kommunala enheterna minskar Österskärsskolan successivt elevantalet till två paralleller mot dagens tre vilket innebär att skolan i huvudsak kommer ha plats för elever i närområdet. I området med enheterna Margretelund/Bergsättra/Tråsättra sker enligt befolkningsprognosen en viss minskning t o m 2024. Erfarenhetsmässigt bygger dock elevunderlaget i dessa områden även på generationsväxling och inte enbart på nybyggnation. Tråsättraskolan har visst utrymme redan idag. I Skärgårdsstad sker en minskad befolkningsutveckling enligt prognos, med samma förbehåll som i övriga områden dvs. att generationsväxlingen kan påverka elevunderlaget. På längre sikt bör man också räkna med en exploatering i närliggande områden, men så långt sträcker sig inte aktuella befolkningsprognoser. I Roslags- Kulla sker enligt prognosen en viss befolkningsökning, men skolan har de senaste åren tappat elever till bl a de centrala skolorna och det är tveksamt om verksamheten i framtiden kan behålla hela spannet F - 6. På Ljusterö har elevunderlaget de senaste åren minskat. Sedan 2005 uppbär skolan och förskolan på Ljusterö ett extra stöd för att kompensera för det låga elevunderlaget. Utvecklingen kommer att följas med fokus på effekter av sjunkande elevunderlag särskilt i högstadiet.

Totalt ökar elevantalet i kommunen med ca 300 i åldern 6 – 15 år (åk F – 9). Ökningen sker huvudsakligen i samband med nybyggnation i de västra kommundelarna från 2020 och framåt. I ett längre perspektiv planeras fortsatt expolatering av t ex Kanalstaden och Näsängen med bland annat flerfamiljshus vilket ger behov av ytterligare förskolor och skolor.

Skolnämnden har i januari 2015 aviserat behov av nybyggnation av en skola för 350 – 400 elever i årskurs F – 6 och en förskola för ca 80 – 100 barn med uppstart hösten 2017 i detaljplanerat område i Fredsborg. Enligt kommunens lokalpolicy ska kommunen sträva efter att då behov finns av nya enheter, själv bygga och hyra ut till den huvudman som kommer att svara för driften, vilket fastställs i ett senare skede.

2016 finns enligt prognosen ca 470 barn 6 – 12 år i området kring Fredsborg, Runö och Svinninge. Under tioårsperioden ökar antalet med 210 barn i åldersgruppen främst runt

Fredsberg/Runö. I området finns idag Fredsbergsskolan med ca 270 elever som bedriver verksamheten i lokaler med tillfälligt bygglov t o m 2017, därav behov av en permanent skola redan hösten 2017. Elever från de berörda områdena finns främst i Fredsbergsskolan, Rydbo skola, Rydbo friskola. I Rydbo sker en minskning från 83 till 74 elever i åldersgruppen.

Strategiska utvecklingsområden grundskola, förskoleklass och fritidshem

Det finns idag stora skillnader mellan enheternas resultat och kvalitet. Andelen behöriga lärare varierar t ex mellan 50 – 90 procent inom kommunen, utan att det kan förklaras av skillnader i resurserna. Samma sak gäller kunskapsresultaten, trots att resursfördelningen i princip är lika för alla huvudmän. Ett orsakssamband finns i skillnader i befolkningsstrukturen i olika områden och elevsammansättningen i olika enheter, t ex föräldrarnas utbildningsnivå, vilket är anledningen till att en del av de totala resurserna (ca 11 mnkr för skola) fördelas enligt sådana faktorer. Ca hälften har tillfallit centrala skolor med hög andel elever med utländsk härkomst. Effekterna av den viktade resursfördelningen behöver analyseras ytterligare eftersom den hittills inte har avspeglats i skolornas resultat.

Skolverket har i samband med lanseringen av SALSA, som är begreppet för bakgrundsfaktorer som har en påvisad effekt på resultaten, särskilt framhållit att bakgrundsfaktorer endast förklarar en del av skillnaderna i resultat mellan skolor och elever. Faktorer som styrning och ledning, lärarnas kompetens och hur resurserna nyttjas och omfördelas efter lokala behov har troligen betydligt större effekt. Detta styrks även av analyser som gjorts i samband med PISA 2015 där företrädare för OECD, konstaterar att omfördelning av resurser efter lokala behov, ända ner på klassrumsnivå, har betydligt större påverkan på resultaten i skolan än resursernas storlek i sig. Här har ledningen en framträdande roll, vilket anknyter till Skolnämndens fokusområde rektor ledarskap.

Fördjupad uppföljning och analys av skolornas resultat, kvalitet och resursutnyttjande med koppling till resultat är en förutsättning för likvärdig utbildning för barn och elever i kommunen och ett övergripande utvecklingsområde för Skolnämnden.

I enlighet med Kommunfullmäktiges mål - länets bästa skola – följer Skolnämnden upp indikatorerna, andel elever som är behöriga till gymnasieskolan, lärarnas behörighet och andel elever som uppnår kunskapskraven i alla ämnen. Även övriga mål med indikatorer har bäring på Skolnämndens verksamhet t ex andel elever som upplever att de är trygga i skolan och samverkan kring barn i behov av särskilt stöd (BUS).

Skolnämnden har förutom Kommunfullmäktiges mål valt att fokusera på fyra områden i uppföljning av skolornas systematiska kvalitetsarbete som i forskningen visat sig ha särskild påverkan på skolornas resultat och kvalitet, likvärdighet, lärarnas behörighet, rektors ledarskap och elevhälsa. Dessa områden anknyter nära till kommunfullmäktiges mål.

Barn och elever med behov av särskilt stöd i förskola och skola

Antal barn och elever med neuropsykiatriska diagnoser har ökat under de senaste åren, inte bara i Österåkers kommun. Varken barn – och ungdomspsykiatri eller företrädare för förskola/skola på övergripande/statlig nivå har någon entydig förklaring till utvecklingen, men konstaterar att såväl förändringar i samhället, i skolan och ärftliga faktorer kan ha betydelse. En ökning har samtidigt skett i utbudet av fristående förskolor och skolor som specialiserats mot barn och elever med olika diagnoser t ex autismspektrum och tal – och språkstörning. Sådan specialiserad och exkluderande verksamhet är enligt skollagen inte möjlig att anordna för kommunal verksamhet. För kommunen gäller att all verksamhet ska vara öppen för alla

barn och elever och att åtgärder för särskilt stöd ska organiseras inom ramen för den ordinarie verksamheten eller möjligen i mer tillfälliga stödåtgärder individuellt eller i grupp. Ansökan från vårdnadshavare till fristående skolor utanför kommunen som erbjuder särskilt anpassad undervisning har därmed ökat, vilket medför ökade kostnader för hemkommunen. För att möta denna utveckling och samtidigt leva upp till skolförfattningarnas krav på en inkluderad gemensam förskola och skola, krävs ett fortsatt och ökat arbete för stöd på hemmaplan. I förskolan är det vanligare att även barn med omfattande stödbehov finns kvar i ordinarie verksamhet. Trots det har en ökning av barn i specialförskolor utanför kommunen ökat de senaste två åren.

Särskilt stöd i förskola och skola

I grundpengen finns huvuddelen av resurserna för särskilt stöd i både förskola och skola. I och med de ökade resurserna i skolpengen ligger också ett ansvar för att tillgodose barn och elevers behov av stöd genom anpassningar i undervisningen och särskilda stödåtgärder. De allra flesta barn/elever ska enligt skollagen få stöd inom den ordinarie verksamheten eller genom tidsbegränsade insatser i t ex särskild undervisningsgrupp. Fristående huvudmän kan ansöka om tilläggsbelopp utöver pengarna för extraordinära stödinsatser.

Skolnämnden finansierar även en språkförskola för åtta barn med grav tal – och språkstörning i samverkan med landstinget som bidrar med logoped i verksamheten. Organisationen av verksamheten kommer att ses över bland annat i syfte att ge ökade möjligheter till samspel med andra barn och spridning av specialkompetenser. Den kommunala produktionen hanterar sedan 2015 själva fördelningen av extra resurser för särskilt stöd inom sina egna enheter.

Tendensen med fler barn i förskoleåldern med omfattande medicinska och utvecklingsrelaterade tillstånd, ibland med behov av specialförskola, innebär att omfördelning behöver göras inom budget för tilläggsbelopp för att möta de ökade kostnaderna för dessa barn. Detta innebär i sin tur att fler åtgärder behöver hanteras inom den ordinarie pengarna i förskola och skola.

4.1.1.3 Gymnasieskolan

I kommunen finns en kommunal gymnasieskola med högskoleförberedande (teoretiska) program och två fristående gymnasieskolor med främst yrkesförberedande program. I kommunen finns även en särskild grupp inom det samhällsvetenskapliga programmet för elever med diagnos inom autismspektrum, som finansieras genom anslag från Skolnämnden.

För elever som inte är behöriga till de nationella programmen i gymnasieskolan finns fem introduktionsprogram, med olika antagningskrav och innehåll. För nyanlända elever finns språkinträdning där fokus ligger på att tillägna sig det svenska språket för att kunna övergå till vidare utbildning.

Antalet elever i gymnasieskolan ökar enligt befolkningsprognosen med knappt 500 till och med 2026. Kommunen ingår i samverkansavtal inom länet vilket innebär att elever kan söka utbildningar i hela länet på samma villkor som kommunernas egna elever. De senaste fem åren har i snitt 45 procent valt gymnasieskola inom kommunen och 55 procent utanför. Den kommunala gymnasieskolan i kommunen har ökat från 18 procent till 29 procent från 2010, samtidigt som andelen som valt fristående gymnasieskola inom kommunen minskat från 26 procent till 17 procent. En förklaring är att utbudet av gymnasieskolor med yrkesprogram har minskat i kommunen från fem till två sedan 2010, men det är också en nationell trend att intresset för yrkesförberedande program har minskat de senaste åren. Behörigheten till

gymnasieskolans nationella program har ökat i kommunen de senaste åren och ligger 2015 på 88,2 procent. Andelen som blir behöriga hör nära samman med faktorer i grundskolan och därmed de skillnader som finns i resultat mellan enheter. Ytterligare ett viktigt område att analysera djupare är orsaker till avbrott i gymnasieskolan, som är särskilt vanligt inom yrkesprogrammen.

Gymnasiesärskolan

Gymnasiesärskolan omfattar nationella och individuella program. I kommunen finns ingen gymnasiesärskola utan kommunen köper platser i grannkommunerna eller fristående skolor. Kommunen är skyldig att se till att ungdom som tillhör målgruppen får utbildning i gymnasiesärskolan, antingen i egen regi eller genom avtal med annan utförare. För de nationella programmen finns en riksprislista som tillämpas när en kommun inte anordnar det aktuella programmet, men ofta söker skolorna höga tilläggsbelopp utöver prislistan. För de individuella programmen finns ingen prislista utan där gäller avtal mellan anordnaren och hemkommunen, vilket innebär att en kommun som saknar egen utbildning ofta måste acceptera anordnarens pris för att eleven ska tas emot. Att anordna individuellt program i egen regi har inte bedömts som ekonomiskt möjligt då antalet elever inom särskolans målgrupp ser ut att minska.

Strategiska utvecklingsområden gymnasieskolan

- Aktivitetsansvaret för ungdomar 16 – 20 år. Regeringen har ställt ökade krav på kommunerna att noggrannare följa upp och vidta åtgärder för ungdomar som inte arbetar eller studerar på ett nationellt program eller motsvarande. I dagsläget omfattas ca 300 ungdomar i Österåkers kommun, varav ca hälften går på introduktionsprogram. Eftersom ansvarsområdet delvis är nytt behöver en ny organisation byggas upp i samverkan med övriga kompetenser inom kommunen och externt.
- Uppföljning och fördjupad analys av skillnader i behörighet mellan enheter och orsaker bakom elevers avhopp i gymnasieskolan är ett utvecklingsområde som anknyter dels till kommunfullmäktiges mål men också till det statliga kravet att öka andelen ungdomar som uppnår minst en gymnasieutbildning.
- Ökat antal nyanlända ungdomar 16 – 18 år medför att behovet av utbildningsplatser på språkintröduktion i den kommunala gymnasieskolan ökar. Det är en risk att koncentrationen av nyanlända blir alltför stor på en skolenhet. Möjligheterna att sprida verksamheten till fler enheter bör därför ses över. Det finns möjlighet för fristående gymnasieskolor att anordna språkintröduktion. En förutsättning är att den fristående huvudmannen accepterar likvärdiga villkor som gäller för motsvarande verksamhet i kommunal regi. Kommunens ansvar för nyanlända följs upp i de samverkansgrupper, där skolförvaltningen finns representerad, som har bildats för ett kommunövergripande perspektiv på insatser och finansiering.

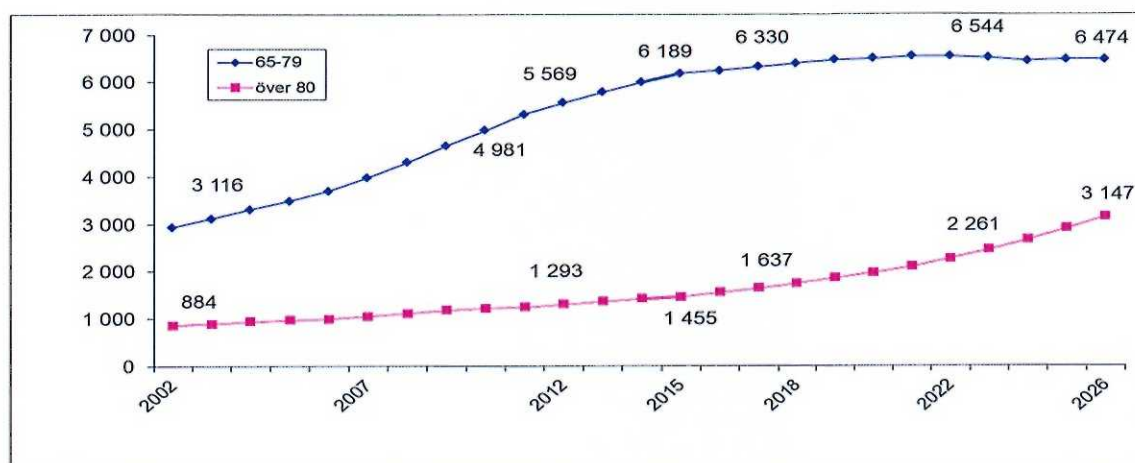
4.1.2 Vård och Omsorg

Vård- och omsorgsnämndens ansvarsområden omfattar äldreomsorg och omsorg om människor med fysiska och psykiska funktionshinder. Sammanlagt beräknas kostnadsökningen från år 2017 till år 2026 uppgå till cirka 526 Mkr jämfört med år 2016. Detta avser ca 205 Mkr indexuppräknning och 320 Mkr volymförändringar, varav äldreomsorg har ökat med 230 Mkr, LSS med ca 40 Mkr och psykiatri med knappt 15 Mkr.

4.1.2.1 Äldreomsorg

Befolkningsprognosen visar på att invånarantalet i åldersgruppen 65 år och äldre ökar med 20 % (ca 4 900 personer) fram till 2026. I åldersgruppen 80 år och äldre, där generellt sett de största vård- och omsorgsbehoven finns, ökar antalet med drygt 100 % (ca 1 600 personer) fram till med 2026.

Antalet personer med hemtjänst i ordinärt boende beräknas öka med 23 % av befolkningen över 65 år fram till 2026, från 501 personer (exkl. larm) för år 2016 till 618 personer för år 2026. Andelen äldre över 65 år som har varit aktuella inom hemtjänstverksamhet var ca 7 % under år 2015. Behovet av bostäder i särskilt boende och platser i korttidsvistelse beräknas öka från dagens behov 279 platser till 570 platser, en ökning på drygt 100 %. Detta motsvarar ca 18 % av befolkning över 79 år.

Ökningen i medellivslängd drivs sedan flera årtionden av minskad dödlighet i medel- och pensionsåldern. Det är framför allt dödligheten i hjärtkärlsjukdomar som har sjunkit. Dessutom har risken att drabbas av en stroke sjunkit.

Minskningen av sådana dödliga sjukdomar innebär också att det förväntade antalet fullt friska levnadsår ökar. Samtidig har andelen år som levs med sjukdom, faktiskt ökat något under de senaste decennierna. En viktig orsak till detta är att befolkningen blir äldre och äldre. Bland de stora folkhälsoproblemen är depression och ångest de enda som visar tecken på en påtaglig ökning.

Flertalet äldre i kommunen lever längre och är friskare högt upp i åldrarna. De flesta äldre bor i eget boende. Enligt Statens folkhälsoinstitut har bl.a. äldres rörelseförmåga förbättrats över tid. Hälsförbättringen vid övergången till pensionsåldern är tydligare för kvinnor än för män och dessutom tydligare idag än för drygt 20 år sedan. Hjälpbehovet ökar snabbt efter 80 års ålder. Vi lever längre, förväntad medellivslängd för kvinnor är 85 år och för män 81 år, men är det friska år som läggs till livet eller är det år med svåra hälsoproblem? Enligt 2015 års folkhälsorapport upplevs hälsan som bättre utom bland de äldsta.

Befolkningens medellivslängd har ökat successivt under det senaste århundradet och därmed även antalet personer som uppnår en hög ålder. Under de närmaste 40 åren kommer den ökade medellivslängden att innebära att antalet äldre i höga åldrar ökar kraftigt.

Ny teknik har dock betydelse även i äldreomsorgen. Flera tekniska landvinningar har minskat vårdbehovet. Starroperationer samt knä- och höftledsoperationer har givit fler äldre rörelseförmågan tillbaka och minskat behovet av äldreomsorg. Med hjälp av bostadsanpassning, moderna kommunikationer, trygghetslarm och mikrougnar kan fler äldre klara att bo kvar hemma utan hjälp. Många hjälpmedel, t.ex. rullatorer, har förbättrat äldres möjligheter att komma ut och leva ett aktivt liv.

Äldreomsorgen antas därför inte vara föremål för en kostnadsdrivande teknologiutveckling som inom hälso- och sjukvården. Snarare finns det en möjlighet att en fortsatt utveckling av avancerade hjälpmedel kommer att öka kvaliteten och/eller minska kostnaderna.

Behovet av hemtjänst förväntas öka under perioden fram till 2022. År 2022 antas cirka 20 procent av befolkningen över 65 år erhålla hemtjänst. Användningen av s.k. Rut-tjänster kommer sannolikt dock att öka eftersom det finns vissa indikationer på att fler äldre nyttjar dessa i större utsträckning men detta är naturligtvis beroende av regeringens framtida hållning till Rut-tjänster. Privata försäkringsalternativ som en möjlig besparingsåtgärd för kommunerna kan också komma att påverka efterfrågan på hemtjänst.

Riktlinjer för anhörigstöd har tagits fram av kommunen. Anhörigstödet syftar till att erbjuda stöd för personer som vårdar eller stöttar närstående med långvarig sjukdom, är äldre eller har funktionsnedsättning. När antalet äldre ökar är det viktigt att stödet utökas över tid och det kan också leda till lägre kostnader för kommunen då personer som vill bo kvar hemma har större möjlighet att göra det.

Planering pågår för byggnation av nya särskilda boenden i kommunen. Det kommer byggas ett särskilt boende i Skånsta, ett på Norrgårdsvägen i centrala Åkersberga och ett mindre särskilt boende om ca 10 lägenheter på Ljusterö. Antalet platser i särskilt boende kommer mer än väl täcka behovet under de närmsta åren.

Regeringen avser att på frivillig väg få ett enhetligt kommunalt huvudmannaskap för hemsjukvården i länet. Kommunerna i Stockholms län (KSL) och Stockholms läns landsting (SLL) har ställt sig bakom en avsiktsförklaring om en gemensam ambition att genom skatteväxling överföra ansvaret för hemsjukvården exklusive läkarinsatser till kommunal regi. Kommunaliseringen av hemsjukvården kommer sannolikt att underlätta så att dubbelarbete undviks och att inflyttning till särskilt boende går att fördröja genom att hälso- och sjukvårdsinsatser ges i hemmet. I dagsläget finns ingen aktiv tidplan för detta men det kan komma att bli aktuellt under den närmaste tioårsperioden.

Strategiska utvecklingsområden

Under de senaste åren har det rådit stor brist på permanenta platser i särskilt boende i kommunen. Det har gett en utveckling med höga kostnader på grund av att man tvingats köpa oftast dyrare, externa korttidsplatser och permanenta platser. Det har heller inte alltid varit önskvärt för den enskilde eller dess anhöriga att behöva flytta utanför kommunen. Till följd av att det första särskilda boendet enligt LOV öppnades under sommaren 2015 finns nu istället en större valfrihet för kunderna samt en betydligt bättre tillgång på platser inom kommunen. Då det inom de närmaste tre åren beräknas öppnats ytterligare tre särskilda boenden i kommunen kommer det med största sannolikhet innebära lägre beläggning på de befintliga LoU-boenden samt det som drivs i egen regi. Idag abonnerar kommunen på samtliga platser i dessa boenden och betalar en tomgångsersättning även om platsen inte är belagd. Det här kan komma att bidra till en omfattande kostnadsutveckling om inte en aktiv planering kring hur

dessa tomma platser kan användas på bästa sett sker snarast möjligt. Vård- och omsorgsnämnden har redan påbörjat dessa analyser och förslag på strategiska lösningar finns. För att minska kostnadsutvecklingen måste åtgärder också vidtas.

4.1.2.1 Verksamhet för LSS personkrets och verksamhet för psykiskt funktionshindrade

Omsorgen enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, finns för personer inom personkretsarna som bedöms ha behov av insatsen. Detta är personer med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd, funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder, eller med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder.

Lagen är en rättighetslag som ger personer möjlighet att söka stöd och insatserna är frivilliga. Man kan alltid ansöka om stöd enligt Socialtjänstlagen. Kommunens ansvar för insatserna enligt LSS omfattar personlig assistans, ledsagning, kontaktperson, avlösning, korttidsvistelse, korttidstillsyn, boende för barn, boende för vuxna, och daglig verksamhet. Ansvaret för personlig assistans delar kommunen med Försäkringskassan enligt SFB (Socialförsäkringsbalken).

Personer med psykiska funktionshinder har rätt till stöd enligt Socialtjänstlagen (2001:453) och, om de ingår i personkretsen, LSS. Inom LSS kan personer med psykiska funktionshinder ansöka om insatser enligt ovan förutom insatsen daglig verksamhet. Enligt SoL kan personer i målgruppen efter biståndsbeslut till exempel få stöd med boendestöd eller hemtjänst, boendeformer såsom Hem för vård och boende (HVB) eller annat särskilt boende, daglig sysselsättning, och kontaktperson.

Antalet barn som får diagnoser ökar. Detta enligt barn- och ungdomspsykiatri och biståndsenheten inom socialförvaltningen. Det ger ökad efterfrågan på insatserna vanligen riktade till barn (korttidsvistelse, korttidstillsyn, ledsagning, avlösning, samt i något mindre skala, barnboende). Detta kommer att leda till att en ökning av efterfrågan på boende för vuxna och daglig verksamhet.

Det finns idag ett ökat behov av boendeformer för vuxna, framförallt stöd- och servicebostad. Efterfrågan på gruppboende enligt den traditionella utformningen kan beräknas vara stabilt. På grund av placering av ett tidigare vårdhem bor det i Österåkers kommun många personer i gruppboendestäder som är medelålders eller äldre med måttliga eller stora funktionsnedsättningar. Denna målgrupp kommer inte att finnas kvar i samma omfattning på samma sätt i framtiden.

Befolkningsprognosen visar på en ökning med ca 20 % av antalet invånare fram till år 2026. Statistiskt sett är antal personer som tillhör LSS personkrets och söker insatser ca 1 % av befolkningen 6-64 år. Varje person har oftast mer än en insats. Utifrån befolkningsprognosen beräknas antalet personer som ytterligare kan söka insats öka med drygt 80 personer fram till år 2026.

Strategiska utvecklingsomraden

Daglig verksamhet – antalet insatser relativt sett befolkningen tros vara oförändrat. Det finns faktorer som talar för en ökning (ökat antal personer med diagnos) och för en minskning (fler personer ska vara på den reguljära arbetsmarknaden). Kommunen bör fokusera sitt arbete på att i samverkan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen möjliggöra för personer med

funktionsnedsättning att kunna ha ett lönearbete. I det ingår även att kommunen som offentlig arbetsgivare ska ta sitt ansvar att vara en möjlig arbetsplats för dessa personer.

Efterfrågan på LSS-insatser riktade till barn kommer att öka. Allt fler barn får diagnoser relativt tidigt, vilket också gör att familjerna ansöker om stöd tidigt. Insatser som då kommer att öka i volym är ledsagning, avlösning, korttidsvistelse och korttidstillsyn. Kommunen bör stärka sammanhållna insatser för barn över gränserna skola – omsorg, för att ge högsta kvalitet på sin omsorg och vara den bästa skolkommunen. Väl fungerande insatser i tidig ålder kan också minska behovet av mer ingripande, kostnadskrävande insatser senare i livet.

Boende för vuxna – efterfrågan kommer att öka, framförallt på stöd- och serviceboende. Utvecklingen påverkas också av situationen på bostadsmarknaden. Arbetar kommunen för att skapa en väl fungerande bostadsmarknad för unga personer kan efterfrågan på myndighets beslutat boende komma att minska, och därmed också kostnaderna.

Personlig assistans – kostnaderna tros öka något mer än volymökningar beroende på befolkningsutvecklingen. Kommunen kan till viss del påverka efterfrågan av personlig assistans med hjälp av kvaliteten på andra möjliga insatser.

Hälso- och sjukvårdsansvaret inom LSS – Övertagandet av hälso- och sjukvårdsansvaret inom LSS finansieras via skatteväxling mellan Stockholms läns landsting och Österåkers kommun. Det är dock oklart vad det verkliga behovet för kommunens medborgare i de aktuella verksamheterna är och vad det verkligen kommer att kosta. Utfallet av förändringen kommer att följas upp i samverkan med utförarna.

Boende – behovet av HVB-placeringar är relativt konstant mellan åren. Kan kommunen anordna ytterligare ett eget boende kommer antalet HVB-placeringar att minska och antalet boendeplatser att öka. Detta skulle kunna påverka kostnaderna gynnsamt. Bostadsbristen påverkar också så att fler i målgruppen har ett reellt behov av stöd i form av boende. Kostnaderna för boendestöd kan beräknas öka. Fler personer kommer att tillhöra de målgrupper som har behov av detta. Då kommunen inte har många boendeplatser att erbjuda, så skapas lösningar där personer istället får stöd i sitt eget hem i form av boendestöd.

Det förebyggande arbetet bör utvecklas. Detta kan minska behovet av biståndsbedömda, mer kostnadskrävande insatser om de förebyggande åtgärderna bidrar till exempel till att hälsan förbättras hos denna grupp som normalt sett har dålig fysisk hälsa utöver sina psykiska funktionshinder. Förekomsten av öppna verksamheter kan påverka behovet av biståndsbedömda insatser.

4.1.3 Individ och familjeomsorg

Socialnämnden fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänsten (Individ- och familjeomsorg) och vad som sägs i lag om socialnämnd, exklusive omsorgen om äldre människor och människor med fysiska och psykiska funktionshinder.

Socialnämnden fullgör även kommunens uppgifter vad gäller flykting- och invandrarfrågor, uppgifter enligt skuldsaneringslagen, föräldrabalken och uppgifter avseende familjerådgivning och ungdomsmottagning.

Antalet invånare i kommunen beräknas år 2026 vara drygt 51 000 personer. Det är en ökning med 23 % jämfört med 2015. Med ett större antal invånare ökar sannolikt också behovet av stöd och service från kommunen och därmed också kostnaderna. Det finns ingen självklar

koppling mellan befolkningsstorlek och behovet av stöd, men det är rimligt att anta att även framtida kommuninvånare kommer att behöva stöd och service från kommunen.

Personalsituationen inom socialförvaltningen är ansträngd. Det har blivit allt svårare att hitta rätt utbildad personal inom flera områden. Nya lagkrav och nya föreskrifter inom flera områden ställer högre krav på personalens kompetens och på ökade personalresurser. Kommunen arbetar aktivt för att matcha rekryteringsbehovet via olika projekt.

Socialnämndens verksamhet är uppdelad i fyra huvudområden: nämnd och ledningsstab, familjestödsenhet, vuxenstödsenhet och flyktingstödsenhet.

4.1.3.1 Vuxenstödsenheten (vuxna)

Vuxenstödsenheten utreder och beslutar om ekonomiskt bistånd och försörjnings-stöd, erbjuder biståndsbedömd arbetssökarverksamhet samt ansvarar för Socialnämndens bostadslägenheter. Enheten erbjuder budgetrådgivning till kommuninnevånare och utreder möjligheter till skuldsanering samt bistår den enskilde under skuldsaneringsprocessen. Enheten utreder och beslutar om bistånd i form av vård och behandling för personer med beroende-problematik samt bedriver öppenvård i kommunen i samarbete med landstinget. Enheten arbetar för att förebygga missbruk av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel. Ungdomsmottagningen (UMiÅ) har till uppgift att stärka ungdomar i att hantera sin sexualitet, att respektera sig själva samt att förebygga psykisk och social ohälsa.

Strategiska utvecklingsområden

Utveckling av alkohol- och drogbruk

Enligt Socialstyrelsen kan man de senaste åren, se en svag minskning av den totala alkoholkonsumtionen i Sverige. Alkoholkonsumtionen är dock högre idag jämfört med tidigt 1990-tal och andelen personer med riskbruk har också ökat. Det är fler män än kvinnor som har alkoholberoende men andelen kvinnor ökar. Det är rimligt att anta att samma mönster återfinns i Österåkers kommun. Socialstyrelsen redovisar också att färre personer deltar i frivillig institutionsvård medan individer som tvångsvårdas för sitt beroende ökar. Då tvångsvården är mer kostsam kan en sådan fortsatt utveckling få stor påverkan på kostnadsutvecklingen inom Socialnämnden.

Hög alkoholkonsumtion är kopplad till olika sociala problem och Socialnämnden har ett särskilt ansvar, enligt Sol., att se till att personer med missbruk får hjälp och vård att ta sig ur missbruket. I takt med att fler personer missbrukar alkohol och droger kommer också sannolikt behovet av stöd från Socialnämnden att öka. För att möta ett ökat behov och för att ytterligare stärka stödet för gruppen, och som ett led i ett förebyggande arbete, planeras en utveckling av olika hemmaplanslösningar. Satsningarna består i att erbjuda sysselsättning och aktiviteter för beroendemottagningens- och öppenvårdens målgrupp. På sikt är förväntan att en sådan satsning kan minska behovet av placeringar utanför det egna hemmet.

Socialstyrelsen har på senare år lyft fram barn som anhöriga till missbrukare som en särskild riskgrupp. Man menar att behovet av ett barn- och familjeperspektiv inom missbruks- och beroendevården är stort och att det förebyggande arbetet med tidiga insatser behöver stärkas. Äldre personer med missbruk är en grupp som växer, också i vår kommun, och vars behov behöver uppmärksammas. Behovet av stöd och tillgång till en stabil bostadssituation ser ofta annorlunda ut för en äldre person som levt med ett långvarigt missbruk jämfört med en yngre person. Ett sätt att möta behovet är att skapa särskilda boenden, där den enskilde bor i egen lägenhet, och erbjuds ett omfattande omsorgsstöd och lämpliga aktiviteter.

Kostnadsutvecklingen för försörjningsstöd

Inom ekonomiskt bistånd har det ekonomiska utfallet stabiliserats under senaste året. Under 2014 minskade det genomsnittliga beloppet som beviljades per aktuellt hushåll och under första halvåret 2015 inkom färre nyansökningar än motsvarande period de senaste fem åren. I statistik som Socialstyrelsen presenterar har andel hushåll i landet som tar emot ekonomiskt bistånd varit ungefär oförändrat vid de två senaste mätningarna (2013-2014).

Utvecklingen av kommunens kostnader för ekonomiskt bistånd är beroende av läget på arbetsmarknaden både lokalt och regionalt. Det ökande antalet flyktingar som tas emot i kommunen kan få effekt på kostnaderna för ekonomiskt bistånd om etableringen på arbetsmarknaden försenas eller uteblir.

Det syns en ökande trend att allt fler söker försörjningsstöd på grund av att ohälsa hindrar dem på arbetsmarknaden. Utan stöd till rehabilitering finns en risk att personer med ohälsa som varit frånvarande från arbetsmarknaden en längre period fastnar i ett utanförskap även i tider när förutsättningarna på arbetsmarknaden är goda. Med ett samordnat stöd, inom ramen för Samordningsförbundet Södra Roslagen, finns förutsättningar att hjälpa dessa individer till egen försörjning.

4.1.3.2 Familjestödsenheten (barn och unga)

Enheten utreder och beslutar om bistånd till vård och behandling för barn under 18 år och deras familjer samt följer upp beviljade insatser. Familjehem, kontaktpersoner och kontaktfamiljer rekryteras, utreds och handleds. På uppdrag av tingsrätten görs vårdnads-, boende- och umgängesutredningar. Enheten erbjuder och verkställer samarbetssamtal till fränskilda föräldrar som behöver komma överens i frågor som rör de gemensamma barnens boende, umgänge, försörjning samt vårdnaden. Enheten verkställer även domar om umgängesstöd och ungdomstjänst. Enheten utreder frågor som rör adoptioner, fastställer faderskap, ger samtalsstöd till familjer i familjerättsliga frågor utifrån vad som är bäst för barnet. Enheten ansvarar för öppenvård på hemmaplan i syfte att förhindra placeringar av barn utanför föräldrahemmet och för att bistå familjer i förändringsarbete när föräldrarna själva söker hjälp, individuellt och i grupp, eller när barn beviljats öppenvårdsinsats. Enheten ansvarar för den kommunala familjerådgivningen som erbjuder samtal till dem som lever i parförhållanden och som har samlevnadskonflikter.

Strategiska utvecklingsområden

Undersökningar visar att den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar ökar. Ökningen sker inom hela gruppen och inte bara bland barn och unga som är särskilt utsatta på grund av psykosociala faktorer som en förälders missbruk eller psykiska sjukdom. Med en ökning av den psykiska ohälsan bland barn ställs andra krav på socialsekreterarna som måste ha kompetens utöver socionomexamen inom ett brett spektrum.

4.1.3.3 Flyktingstödenheten

Enheten är nyinrättad och dess arbete påbörjades i början av januari 2016. De ansvarar för mottagandet av ensamkommande flyktingbarn. Utredning pågår huruvida enheten även ska ta över vuxenstödsenhetens tidigare ansvar för kommunens mottagande av nyanlända flyktingar, såväl enskilda vuxna som familjer. Flyktingstödsenheten samverkar även med arbetsförmedlingen i ett lokalt integrationstöd.

Strategiska utvecklingsområden

Många människor i världen är på flykt från krig och katastrofer. Under 2015 spår Migrationsverket att 160 000 personer kommer att söka asyl i Sverige. För 2016 är prognosen 135 000 personer. Fram till mitten av oktober 2015 sökte 19 500 ensamkommande barn asyl. Det är 12 500 fler än under hela 2014. Kommunens asyl- och flyktingmottagande påverkas i hög grad av de beslut som fattas av riksdag och regering. Kommunernas mottagande av flyktingar kan komma att bli lagstyrt på liknande sätt som mottagandet av ensamkommande barn är idag. En sådan lagändring innebär sannolikt en ökning av flyktingmottagandet för Österåkers kommun. Kommunens överenskommelse för 2015 omfattar 50 personer och 40 ensamkommande barn. Inför 2016 kommer kommunen sannolikt att teckna avtal om 172 ensamkommande asylsökande barn och 154 platser för nyanlända invandrare. Överenskommelsen med Migrationsverket skrivs utifrån de länsvisa fördelningstal som är framtagna av Länsstyrelsen.

I de fall där ett ensamkommande barn har beviljats uppehållstillstånd kan föräldrar och syskon ansöka om att få återförenas med barnet i Sverige. Detta innebär att det är svårt att beräkna antalet familjeåterföreningar. Nya och ökade krav från Migrationsverket vad gäller familjeåterföreningar kan påverka antalet.

Det är Arbetsförmedlingen som har ansvar för att etablera nyanlända vuxna på arbetsmarknaden. Staten står därmed också för stora delar av kostnaderna de första två åren av de nyanländas etablering i samhället. Men erfarenheten visar att det kan ta lång tid att som nyanländ bli etablerad på arbetsmarknaden och man blir då beroende av försörjningsstöd. Med en sådan utveckling kan kostnaderna för kommunen att öka. Satsningar som syftar till att på olika sätt bidra till ökad integration och stöd till sysselsättning kommer därför att behöva genomföras kontinuerligt.

4.2 Övriga verksamhetsområden

4.2.1 Kultur- och fritid

Verksamhetsområde omfattar följande verksamheter:

Allmäncultur, prioritet barn och ungdom, konst och Berga teater, område kulturminnesvård ska av Kultur- och fritidsnämnden hanteras i samverkan med föreningar och i övrigt av samhällsbyggnadsförvaltningen. Fritidsverksamhet omfattar sport- och friluft, musikskola samt fritidsgårdar.

Verksamheten inom kultur- och fritid drivs på följande sätt:

- Hallar, planer och spår sköts av produktionsförvaltningen
- Simhallen drivs av Medley
- Drift av Domaruddens friluftanläggning görs av "Mia & Mette Handelsbolag" via tjänstekoncessionsavtal
- Fritidsgårdar varav 3 fritidsgårdar i Åkersberga belägna i Trasätra, Berga och Solskiftet samt en fritidsgård på Ljusterö drivs av produktionsförvaltning
- Musikskola drivs av fyra olika utförare (varav produktionsförvaltningen är en och övriga tre är privata)
- Kulturknuten inkl. biblioteket drivs av kultur och fritidsförvaltningen.

Befolkningsprognos 2015 anger en ökning med ca 9 500 personer på 10 år. Ökningen av antalet personer i respektive åldersgrupp visar att ålder 65 och äldre kommer att öka med 21 % för 0-19 år med 23 % och övriga med 56 %.

Ur ett folkhälsoperspektiv, och som en konsekvens även ett ekonomiskt perspektiv, är det mycket angeläget att se till att gruppen äldre får tillgång till meningsfull fritidssysselsättning, bibliotek, natur och friluftsupplevelser i närområdet. Det är även angeläget att gruppen barn och ungdom får tillgång till idrottsverksamhet. Alltför många ungdomar rör sig för lite och det är bl.a. genom den ideellt drivna idrotten som vi kan få fler ungdomar att motionera. Det är minst lika viktigt att med en god fysik även ha tillgång till andra kulturverksamheter ex musikskola, allmänkultur och bibliotek.

Det finns redan idag ett behov av ytterligare anläggningar för olika idrotter. Med hänsyn till utveckling av antal invånare i kommunen bör möjligheten att utöva idrott och friluftsliv beaktas. Förvaltningen har blivit uppvaktade angående behovet av bl.a. multihall, kampsportcenter, fler lokala konstgräsplaner, stora sporthallar, modern simhall, fler tennisbanor m fl. Processen med bygget av en friidrottsanläggning är igång med en investeringskostnad på ca 80 Mkr (medför en driftkostnad på ca 5-6 Mkr per år varav 4-4,5 hyreskostnader).

Strategiska utvecklingsområden

- natur (spår, leder, bad, skog, fiske mm)
- kultur (teater, dans, film, konst, musik, bibliotek)
- idrottsanläggningar

4.2.2 Samhällsbyggandet

Målet att bli den mest attraktiva skärgårdskommunen för boende, företagande och besök ställer krav på samhällsbyggandet både avseende investering och drift. Attraktiva bostadsområden med koppling till vatten och skärgård och med god tillgänglighet till kommunikationer behöver planläggas och tillståndsprövas samt förses med infrastruktur både i tätorten och i utvecklingsområdena i glesbygden och på Ljusterö. Detsamma gäller för utbyggnad av service, handel och andra arbetsplatser. Utveckling av besöksnäringen och fritidslivet behöver stötta genom planering av replipunkter och åtgärder såsom parkeringsplatser, skyltning m.m.

Utgångspunkten för förvaltningens verksamhetsutveckling är de generella förutsättningarna för bostadsbyggande, befolkningsutveckling och infrastruktur, som redovisats tidigare. Österåker är en utvecklingskommun i Stockholmsregionen. Bostadsefterfrågan och bostadsbyggandet är högt, vilket ställer krav på planläggning, infrastruktur och service. En del av investeringarna i infrastruktur åvilar stat och landsting/SL, men eftersom de statliga investeringarna är begränsade i förhållande till behovet i regionen behöver kommunen även här göra insatser.

4.2.3 Miljö- och hälsoskyddsnämnden

MHN ansvarar för tillsyn med stöd av miljöbalken, livsmedelslagen, strålskyddslagen, smittskyddslagen, tobakslagen, lag om handel med vissa receptfria läkemedel, alkohollagen och tillhörande föreskrifter. Större förändringar inom miljö- och hälsoskyddsområdet under den närmaste 10-årsperioden initieras främst av lagförändringar genom EU-samarbetet, vilket

innebär att verksamhetsområdet successivt utökas och förändras. Några stora förändringar är inte kända idag.

Miljö- och hälsoskyddsverksamhetens bidrag till kommunens inriktningsmål berör kvalitén på livsmedelshantering och lokaler för skola och vård och som bevakas och följs upp genom tillsyn.

Kommunens lokala miljömål samt kommunens klimat- och energistrategi är vägledande för arbetet. Kommunens ambition i det övergripande miljöarbetet påverkar därför hur stora resurser som krävs för att målen ska nås. EU:s Vattendirektiv ställer krav på ökat arbete med vattenfrågor inom samhällsbyggnadsförvaltningen. Direktivet måste beaktas i samhällsplaneringen liksom i tillsynsarbetet. Extra resurser behövs för att offensivt kunna arbeta med annat än tillsyn gentemot verksamhetsutövare.

Utbyggnaden av kommunalt VA i förnyelseområden innebär att arbete med enskilda avlopp minskar, vilket ger utrymme för att arbeta med tillsyn inom områden som inte tidigare har kunnat prioriteras.

Det finns föreslaget att inrätta ytterligare ett naturreservat under perioden vilket innebär att tillsyn ska utföras varför resurser och kompetens för detta måste finnas.

Strategiska utvecklingsområden

Har organiserat under Kommunstyrelsen (Plan – och exploatering)

4.2.4 Byggnadsnämnden

Verksamhetsområdet omfattar bygglov, trafik och samhällsbetalda resor samt bostadsanpassningsbidrag

Byggnadsnämnden har att hantera frågor om bygglov, marklov, förhandsbesked, strandskyddsfrågor och fastighetsbildningsfrågor mm. Hanteringen innefattar såväl myndighetsutövning som rådgivning och information samt arkivhållning inom dessa områden.

Nämnden ansvarar också för lokala trafikföreskrifter och dispenser, utfärdande av parkeringstillstånd för rörelsehindrade samt trafiksäkerhetsfrågor där nämnden har en övervakande roll. Handlägga ärenden åt kommunstyrelsen rörande trafikpolitik samt verka för en tillfredsställande trafikförsörjning. Samordna och handlägga samhällsbetalda resor

Bostadsanpassningsbidrag till funktionshindrade samt handläggning av bidragsärendena inklusive projektering och upphandling.

Bygglovverksamheten bedöms komma att öka på grund av ett ökat byggande samt genom fler detaljplanelagda områden bl.a. i utvecklingsområdena och förnyelseområdena. Ett ökande byggnadsbestånd kommer också att byggas till och få fler kompletteringsåtgärder.

Bostadsanpassning, som består av bidrag till anpassning av bostäder till personer med funktionsnedsättning, kommer sannolikt att öka genom att omvårdnaden i hemmet fortsätter i stor omfattning och p.g.a. den ökning som sker av antalet och andelen äldre.

Entreprenadverksamheten för samhällsbetalda resor består i huvudsak av taxiresor berättigade via skollagen eller färdtjänstlagen men även riksfärdtjänst eller hantering av SL-kort till grundskole- och gymnasieelever.

Strategiska utvecklingsområden

- Österåker, liksom andra kommuner i regionen, har under en längre tid haft ett starkt och ökande bebyggelsetryck. Kommunens dragningskraft för bosättning är positiv men innebär också stora utmaningar för verksamheten när det gäller kompetensförsörjning, framförallt avseende byggnadsinspektörer/byggnadsingenjörer – också detta är något som Österåker delar med övriga kommuner i regionen. Utvecklingen avseende inkommande lovärenden under en tioårsperiod redovisas i diagram nedan.

Sett mot bakgrund av kommunens nuvarande attraktionskraft och övriga i dag kända parametrar, som exempelvis befolkningsprognos och tillkomna samt tillkommande detaljplaner med byggrätter för bostäder, får en fortsatt ökande byggnation förväntas, se diagram nedan (underlaget är exklusive Sverigeförhandlingarna). Det ska också noteras att antalet tillsynsärenden, vilka ofta är resurskrävande och i vilka endast undantagsvis kostnadstäckning erhålls, ökat under den senaste tioårsperioden – och kan förväntas fortsätta öka även under den kommande tioårsperioden. Antalet ärenden rörande dispens från strandskyddsbestämmelserna förväntas i princip följa utvecklingen av lovärenden.

- Verksamheten, som består av bidrag till anpassning av bostäder, till personer med funktionsnedsättning, kommer sannolikt att öka genom att omvårdnaden i hemmet fortsätter i stor omfattning och p.g.a. den ökning som sker av antalet och andelen äldre. Verksamheten är starkt lagreglerad med förhållandevis små påverkansmöjligheter avseende kostnadsutveckling.
- Inom ramen för trafiksäkerhetsarbetet tas program fram för det kommunala trafiksäkerhetsarbetet som både handlar om attitydpåverkande arbete, hastighetsfrågor och mindre åtgärder i den fysiska miljön för att öka trafiksäkerheten. Det handlar också om att aktivt arbeta med skolorna i syfte att bidra till att öka trafiksäkerheten. Det tas även fram ett program för tillgänglighetsarbete i den offentliga miljön med fokus på tillgänglighet i trafikmiljön.

5 EKONOMISK ANALYS

Syftet med denna studie är att visa på gapet mellan kommunens intäkter och kostnader, d.v.s. resultatutvecklingen.

5.1 Kommunens totala intäkter

De totala intäkterna består av följande poster

- Skatteintäkter inkl utjämningssystemet, statsbidrag samt fastighetsavgifter
- Intäkter från nämnder
- Finansiella intäkter

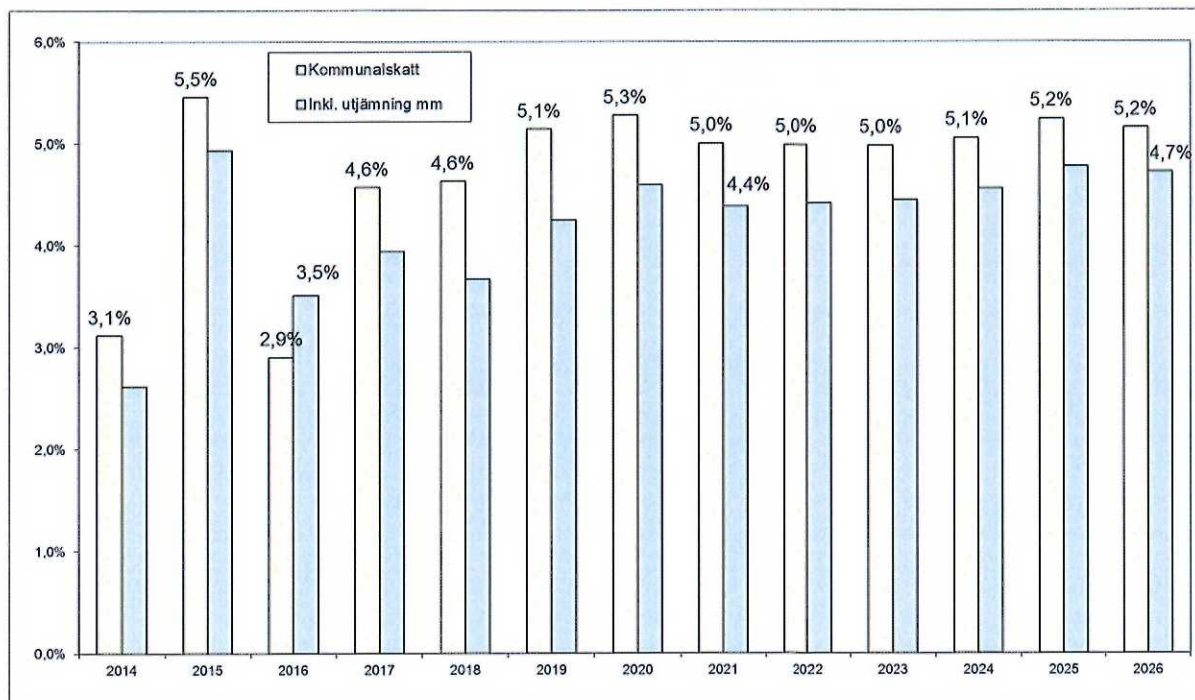
5.1.1 Skatteintäkter

Skatteintäkterna utgör cirka 80 procent av kommunens intäkter. Kommunens skatteintäkter är direkt beroende av hur de beskattningsbara förvärvsinkomsterna, det vill säga i huvudsak lönesumma och transfereringsinkomster, utvecklas.

En särskild utredare ska löpande följa upp det nya skatteutjämningsystemet. I utredningen ingår att analysera om det finns strukturella kostnadsskillnader som inte beaktas i utjämningsystemet. I syftet att värna utjämningsystemet har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utvärdera och utreda systemet för kommunalekonomisk utjämning.

Sveriges kommuner och lansting (SKL) har begärt en översyn av utjämningsystemet inom LSS. Anledningen uppges främst vara uppfattningen att kostnader för insatser enligt Socialtjänstlagen bör ingå i utjämningsystemet.

Skatteprognosen är i löpande priser och baseras på kommunens skatteunderlagsprognos för riket, 2016 års utjämning (Kommunal utjämning och LSS), skattesatsen för 2016 (som uppgår till 18,17) samt kommunens egen befolkningsprognos. Uppräkningsfaktorerna har beräknat att konjunkturläge utvecklas enligt SKL:s bedömning t.o.m. 2020. Sedan blir det ett medel-scenario för resten av perioden. En förändring av uppräkningsfaktorn med en procentenhet för Österåkers kommun innebär att skatteintäkterna förändras med cirka 200 mnkr under perioden 2017-2026.

Enligt kommunens egen prognos förväntas de totala skatteintäkterna inkl. utjämning och fastighetsavgifter att uppgå till 2 028 Mkr (varav 1 856 kommunalskatt) för år 2016.

Under prognosperioden förväntas skatteunderlaget och skatteintäkter att öka, dels på grund av reallönehöjningar och dels på grund av löneförhöjningar drivna av inflation. Under prognosperioden förväntas även antalet invånare i Österåkers kommun att öka vilket kommer att leda till ännu högre skatteunderlag och skatteintäkter i förhållande till riket. Ökningen förväntas att bli i genomsnitt ca 5 % under prognosperioden.

Maxtaxa

Införandet av maxtaxa inom barnomsorgen innebär att kommunerna initialt erhöll direkta statsbidrag till barnomsorgsverksamheten. Syftet med dessa bidrag var att möjliggöra för kommunerna att bibehålla kvaliteten inom barnomsorgen. I prognosen ingår intäkter via maxtaxan om 17 mkr årligen under hela perioden.

5.1.2 Nämndernas intäkter

Nämndernas externa intäkter består i första hand av avgifter, driftbidrag samt försäljning. För 2015 uppgick intäkterna till ca 288 Mkr. Intäkterna har räknats upp med 2 procent årligen för samtliga nämnder.

5.1.3 Finansiella intäkter

De finansiella intäkterna kan i första hand delas upp i tre intäktsflöden. Borgens avgifter från Armada och Roslagsvatten, avkastning från fastighetsbolaget Armada och Roslagsvatten AB samt avkastning för placerade medel för både pensionsskuld och överlikviditet. I prognosen ingår finansiella intäkter om 6 mkr årligen under hela perioden.

Borgensavgifter

Enligt KF:s beslut § 139 (2011-11-08) ska berörda kommunala bolag betala riskavgift med 0,35 % av utnyttjat borgensåtagandet. Enligt bokslutet 2015 är kommunens borgensförbindelser ungefär 2,8 miljarder kronor. Borgens avgifter till berörda bolag är knappt 10 Mkr för ett år.

Avkastning på aktier

Kommunalbolag har inte som mål att vara vinstdrivande. Därför blir avkastningen på aktier liten. För bokslutet 2015 uppgick avkastningen till ca 0,3 Mkr.

Placeringar (pensionsportföljen)

Placering av medel på 130 mnkr har gjorts enligt kommunens policy för förvaltning av pensionsmedel. Detta klassificeras som omsättningstillgångar och är kontinuerligt föremål för köp – och försäljning. Ca. 69% av medlen placeras inom nominella räntepapper och ca 31% inom aktierelaterade instrument.

Totalt har tillgångarna i pensionsportföljen ett marknadsvärde på ca. 155 mnkr. För 2015-12-31 var aktuell konsolidering, dvs. tillgångarna som andel av marknadsvärderade pensionskulden, 122,4% . Den övergripande risklimiten enligt placeringspolicyn innebär att minst 100 % av avsedda pensionsutbetalningar alltid ska kunna täckas av pensionsportföljen. Denna nivå betecknas som ett säkerhetsgolv som aldrig ska äventyras.

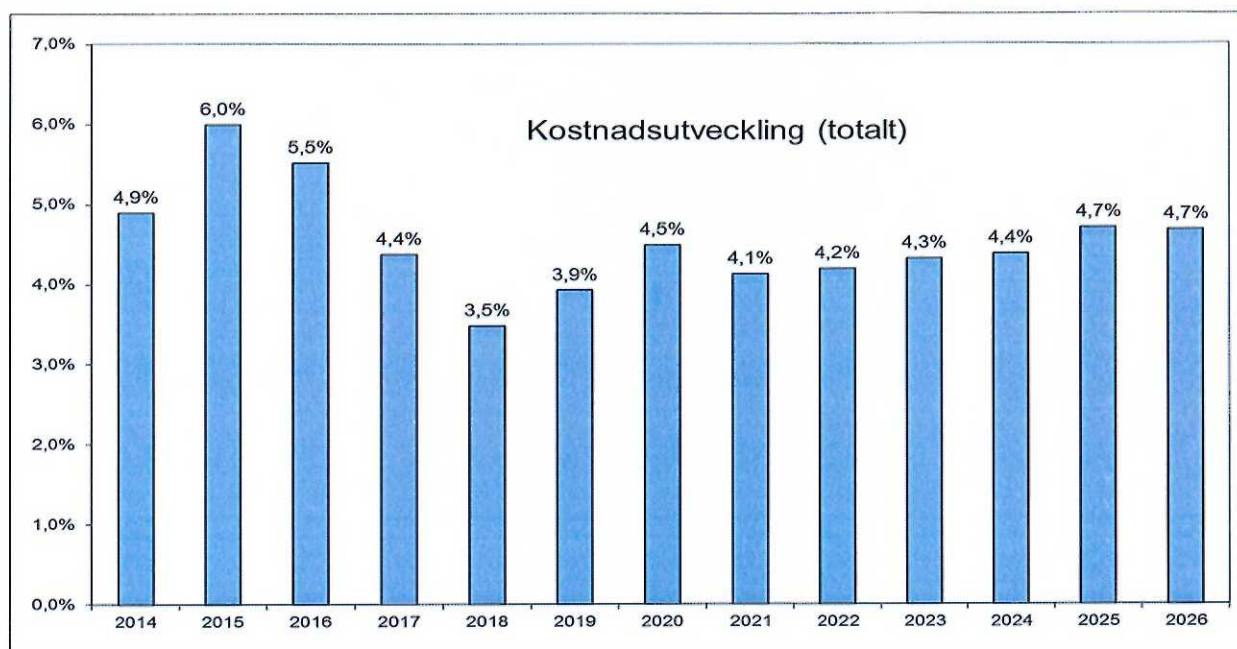
För bevakning och rapportering av pensionsportföljen samarbetar kommunen med Söderberg & Parterna Placeringsrådgivning AB.

Placeringar (överlikviditet)

Överlikviditet på 300 Mkr har under 2014 placerat med hänsyn till KF:s policy för överlikviditet. Cirka 60 % av medlen placeras inom nominella räntepapper och cirka 40 % inom strukturerade instrument med kapitalgaranti. Marknadsvärdet på tillgångarna per 2015-12-31 var cirka 299 Mkr. En särskild rapport från Söderberg & partnerna bifogas som bilaga 5. Kommunens likvida medel vid årets början för 2016 var ca 165 Mkr. Detta ligger på bankkonto utan ränteintäkter med hänsyn till Sveriges reporänta på – 0,35 procent. Det bedöms att finnas möjligheter att placera ytterligare 100 Mkr enligt KF:s finanspolicy. Likviditet ska täcka löpande utbetalningar på både drift och investeringar.

5.2 Verksamhetens nettokostnader

De totala kostnaderna avser nämndernas kostnader och övriga centrala kostnader som består av bl.a. regleringspost för pensionskostnader, avskrivningar, statsbidrag för Maxtaxa, samt semesterlöneskuld. I beräkningsprognosen har i princip inte beräknats för posten oförutsedd/särskilda insatser.

Som framgår av ovanstående diagram har verksamhetens nettokostnader utvecklats ca 4 % per år i snitt under 2017-2026. Verksamhetens nettokostnader per invånare blir lägre under motsvarande period och stämmer överens med kommunens finansiella mål.

5.2.1 Nämndernas kostnader

Förutom kostnader för volymökningar som i första hand byggts på befolkningsprognosen, har hänsyn tagits till indexuppräknings enligt nedan:

Personalkostnader:	3,0 procent
Lokalkostnader:	1,5 procent
Köp av verksamhet	2,0 procent
Övriga kostnader	2,0 procent

5.2.2 Centrala kostnader

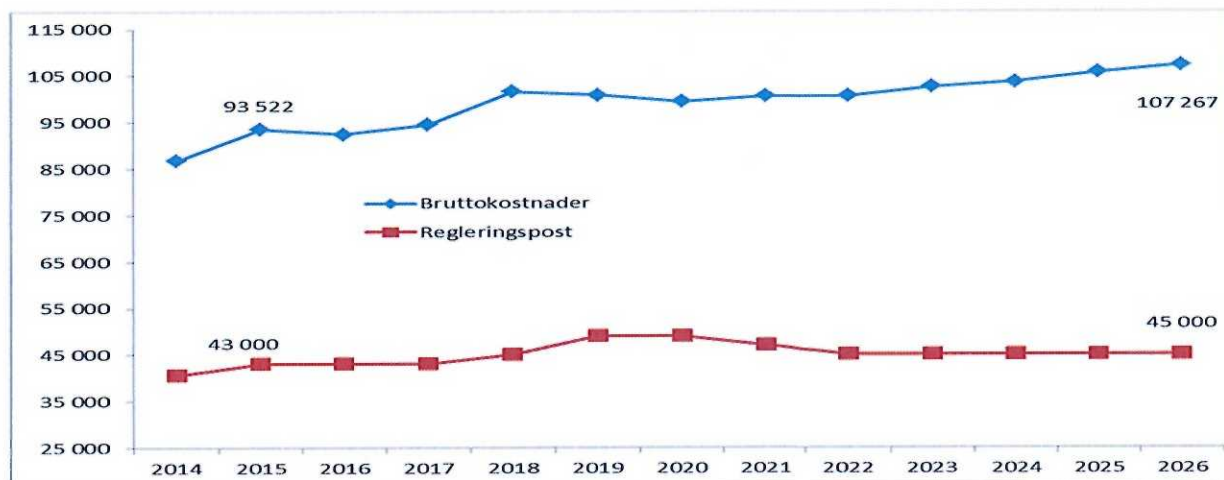
Pensioner

Enligt Lag om kommunal redovisning, som trädde i kraft den 1 januari 1998, skall nyintjänade pensionsförmåner ingå i posten verksamhetens kostnader i resultaträkningen. Räkna på pensionslöften intjänad från och med 1998 skall redovisas i posten finansiella kostnader.

En förpliktelse att betala ut pensionsförmåner som intjänats före år 1998 skall inte tas upp som skuld eller avsättning i balansräkningen. Pensionsförmåner intjänade före år 1998 skall istället redovisas som ansvarsförbindelse inom linjen.

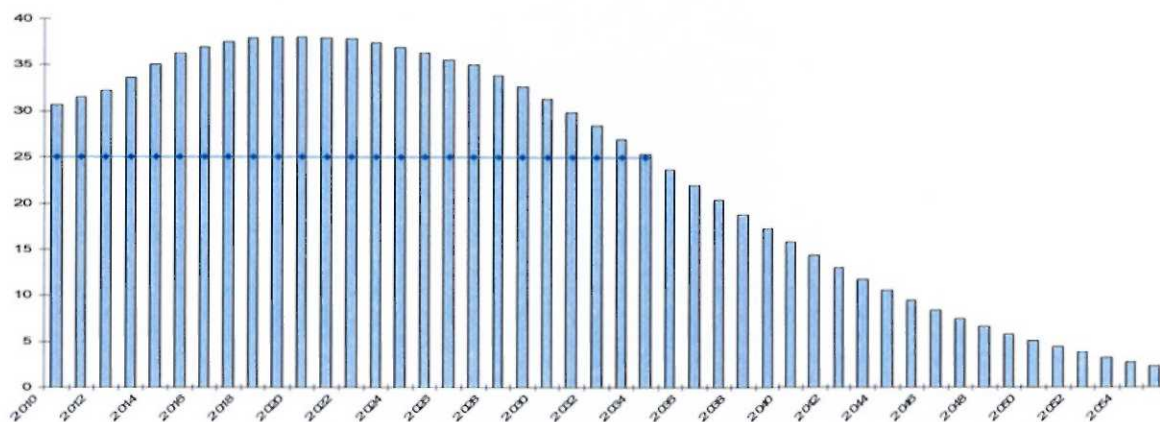
Kommunens totala pensionskostnader består i stort sett av pensionsutbetalningar för pensionärer, individuell del för nuvarande anställda samt avsättningar för förmånsbestämd pension. Särskild löneskatt på 24,26 % inkluderas i alla delarna. Pensionskostnaderna kommer att öka kraftigt de närmaste åren. SKL har beräknat ett PO-pålägg motsvarande 6,83 % för att täcka kostnader för aktuella anställda. Resterande del av pensionsskuldena dvs. kostnader avseende före 1997 -12-31 finansieras av en s.k. regleringspost för pensionskostnader. För år 2016 har 43 mnkr avsatts för denna post. Ansvarsförbindelsen som är intjänade före 1998 är i dagsläget cirka 750 mnkr inkl. löneskatt. Kommunen har reserverat cirka 537 mnkr för att lindra den ekonomiska belastningen under de år pensionsutbetalningarna ökar kraftigare.

Detta innebär att pensionskostnader som intjänas under prognosperioden redan är inräknad i de personalkostnader som redogjorts för varje nämnd/styrelse. Däremot kommer kostnader för pensioner som intjänades fram till år 1998, vilka skall betalas ut från och med dagens datum och framåt, belasta Österåkers kommuns resultat framöver.

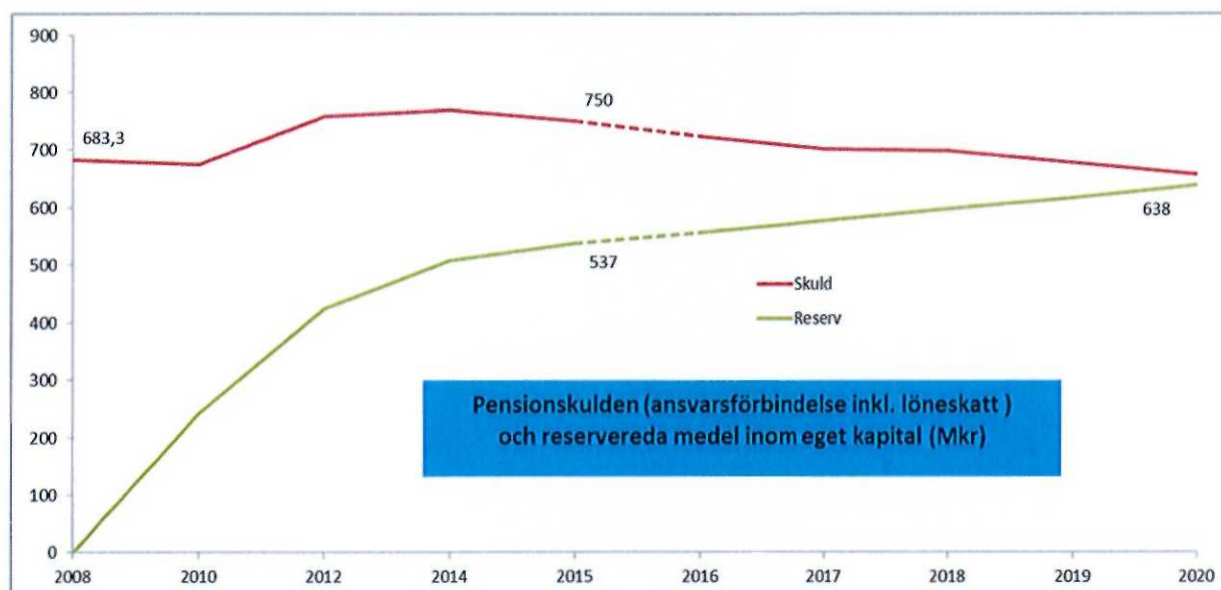

Som framgår av ovanstående diagram kommer pensionskostnader öka från 92 tkr (år 2015) till 107 tkr (år 2026). När det gäller regleringspost kommer det att öka från 43 mnkr till 45 mnkr. Eftersom kommunen har reserverat medel för pensionsskulden ingår i beräkningen att 10-25 mnkr av reserverade medel ska användas fram till 2020. Detta innebär en avlastning för kommunens ekonomi när topparna vid utbetalningarna ska matchas.

Kommunen har med stöd av finansiella mål och god ordning på ekonomin haft starka resultat under de senaste åren. Totalt har cirka 537 mnkr reserverats för pensionskulden på ansvarsförbindelsen Detta motsvarar ca 72 % av pensionskulden avseende före 1997-12-31 vid bokslutet 2015 (skulden inkl. löneskuld 749 mnkr). Kommunen kan reservera kvarstående skuld inom 4-6 år.

Avskrivningar

Avskrivningar används i redovisningen för att fördela utgiften för en tillgång över tillgångens nyttjandeperiod. Motivet är att ge en rättvisande bild av kommunens förbrukning för respektive redovisningsperiod. Storleken på avskrivningskostnader är beroende på storleken på gjorda investeringar och avskrivningstider. Kostnader för avskrivningar för år 2015 var 37,6 mnkr och har för år 2016 budgeterats om till 43 mnkr. I prognosen har avskrivningskostnaderna beräknats till ca 65 mnkr per år i snitt under 2017-2026.

Speciella satsningar

Av budgeten för år 2016 framgår att Österåkers kommun satsar cirka 20 mnkr för Särskilda insatser, lokaler samt oförsatta händelser. Medel för "oförutsedd verksamhet" ska kunna finansiera t.ex. volymförändring som inte har varit känd under budgetprocessen eller för lägre skatteintäkter än vad som beräknats i resultatbudgeten. Prognosen 2017-2026 har i princip inte beräknat medel för motsvarande poster men en försiktighetsprincip har beaktats för

beräkning av kommunala skatteintäkter. Ökningen av semesterlöneskulden har uppskattats till 1-3 mnkr per år under 2016-2026.

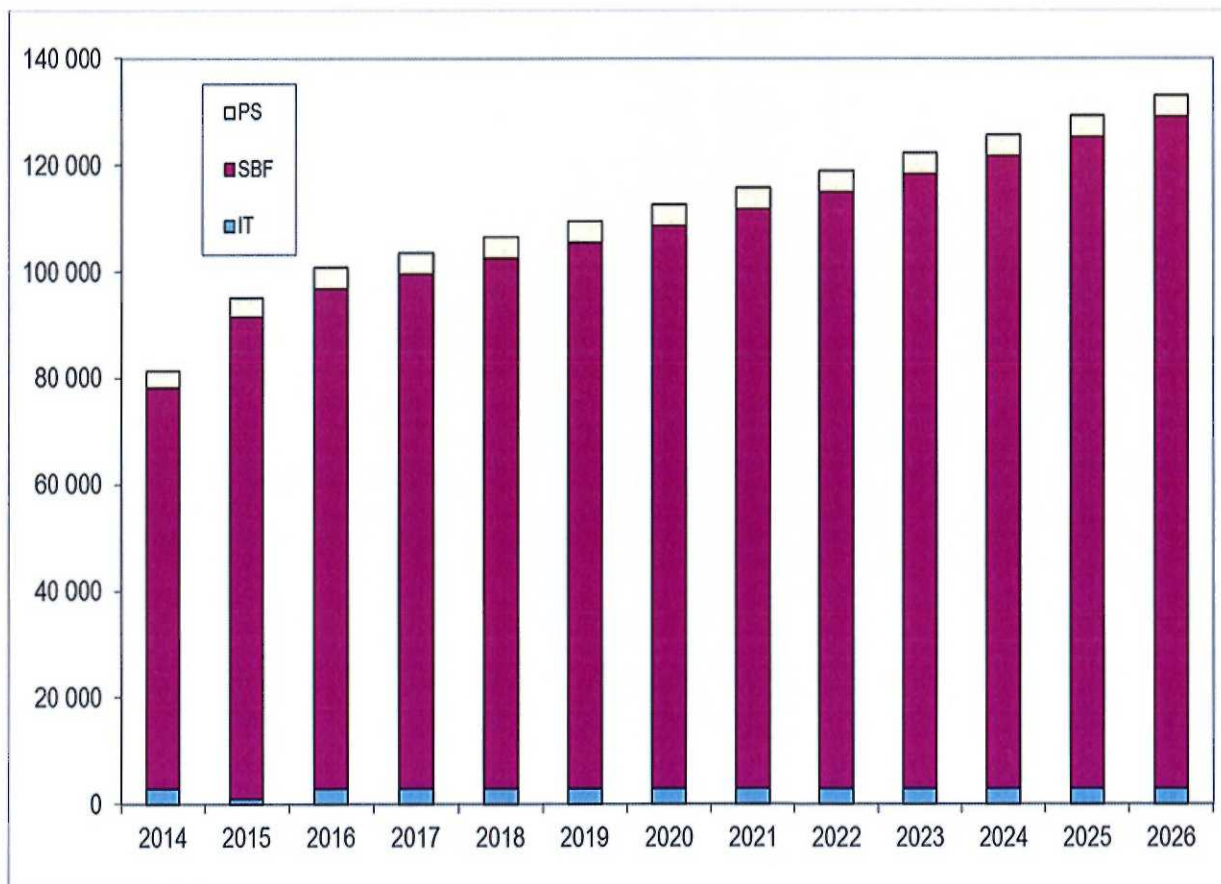
5.2.3 Finansiella kostnader

Kommunen har inga lån hos banker eller kreditgivare. Därför har inte beräknats något för räntekostnader. Detta innebär att investeringsvolym som överstiger årets avskrivningar ska finansieras med årets resultat enligt kommunens finansiella mål. Däremot ingår i prognosen räntekostnader för pensionsskulden knappt 2 mnkr per år under perioden 2017 -2026.

5.3 Investeringar

Nettoinvesteringarna i kommunen har legat drygt 70 mnkr per år under de senaste fem åren. För 2016 har posten budgeterats om till 102 mnkr, varav 93,7 mnkr samhällsbyggnadsförvaltning, 3 mnkr IT, 4 mnkr produktionsförvaltning samt 1,5 mnkr för oförutsedd. I prognosen beräknas ca 120 mnkr årligen. En del investeringar i trafikanläggningar och beläggningar är aktuella och det finns även stora behov avseende lekplatser, gång- och cykelvägar, naturområden, bryggor och belysning.

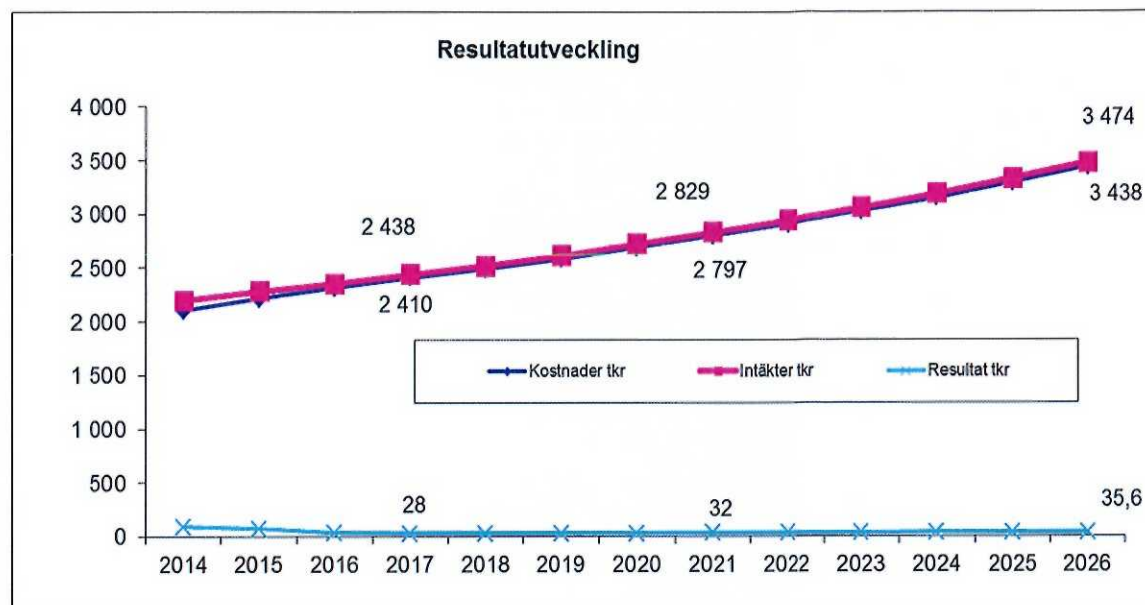
IT-investeringarna centralt i kommunen beräknas till igenomsnitt ca 3 Mkr per år och för produktionsförvaltning uppskattas 4 mnkr per år för ev. reinvesteringar eller inventarier vid ev. ny/ombyggnation av vissa enheter. Både produktionsförvaltningen och IT- enheten står för kapitalkostnader för gjorda investeringar/reinvesteringar. Ev. ytterligare investeringar inom Kommunstyrelsens konto kommer att finansieras av olika förvaltningar dvs. kunder via fördelning av kapitalkostnader.

6 RESULTATUTVECKLING 2017-2026

Syftet med denna studie är att försöka uppskatta kommunens framtida intäkter och kostnader samt diskrepansen dem emellan.

I detta avsnitt behandlas kommunens totala intäkter, kostnader samt det framtida resultatet, till skillnad från avsnitt 4 där endast de verksamheter som styrs av befolkningsutvecklingen ingår.

Utgångspunkten för analysen är budget 2016. Nämndernas negativa avvikelser enligt utfall 2015 bör hanteras via åtgärdsplaner. I annat fall kommer framtida kostnadsläge ligga över nuvarande ambitionsnivå.

Skatteintäkterna ökar med i genomsnitt 5,0 % årligen. Motsvarande siffra för kostnaderna är 4,9 %. Detta genererar en positiv resultatutveckling med årliga överskott. Kommunens finansiella mål att nettokostnadsandelen, dvs. nettokostnadernas andel av skatteintäkter och statsbidrag, uppgår till högst 99 % uppnås samtliga år.

7 AVSTÄMNING MOT FINANSIELLA MÅL

Nettokostnadsandelen, som visar hur stor andel av skatteintäkterna som har gått åt till att finansiera verksamhetens nettokostnader, är ca 99 % under perioden 2017 – 2026 enligt den föreslagna prognosen. Det första finansiella målet, att nettokostnadsandelen ska motsvara högst 99 %, är därmed uppfyllt i liggande prognoser.

I finansiella målsättningar ingår att utdebitering ska hållas så låg som möjligt under perioden 2017-2026. Kommunens skattesats för 2016 är 18,17 ligger på 6.e plats i länet.

Kostnadsutveckling per invånare ska inte överstiga 3,5 % i snitt under mandatperioden. Enligt prognoserna har kostnadsutveckling i snittet för perioden 2017-2026 uppgår till knappt 3 % per invånare. Den totala kostnadsutvecklingen är i snitt drygt 4% under 2017-2026.

Kommunen har avsatt ca 120 Mkr per år för nettoinvesteringar, vilket är högre än avskrivningsnivån. Mellanskillnaden kommer att finansieras med egna medel.

Kommunen har utvecklat ekonomiska styrprinciper och har mer kontroll över kostnadsutveckling i syfte att säkerställa ambitionen om att en god ekonomisk hushållning upprätthålls. Dessutom har kommunen reserverat medel för en del av pensionskulden för att lindra den ekonomiska belastningen under de år då pensionsutbetalningarna ökar kraftigt. Kommunen har framtagit en policy för förvaltning av pensionsmedel. Upphandlingsprocess för pensionsförvaltare pågår och kommer att bli klar senare under året.

Årets resultat som överstiger 2 % av eget kapital ska reserveras för pensionskuld i balansräkning under posten eget kapital. För år 2017-2019 föreslås att reservera medel för pensionskulden enligt det finansiella målet. Drygt 72 % av pensionskulden har reserverats inom kommunens eget kapital inför budget 2016.

8 KÄNSLIGHETSANALYS

Känsligheten handlar om förändrade parametrar som har använts i budgetarbetet. Kommunens ekonomi påverkas av många faktorer. I tabellen nedan visas exempel på hur några väsentliga faktorer skulle påverka kommunens resultat.

Exempel	Förändring
	mkr
Ändrad utdebitering, 1 kr	102
Skatteunderlagsförändring, 1 %	19
Nettokostnadsförändring, 1 %	20
Löne- och prisförändring, 1 %	19
En miljard i statlig satsning på kommunerna	6
Inflation, 1 %	6
10 heltidstjänster	4-5

Den omfattande flyktinginvandringen ger inte omedelbart upphov till fler sysselsatta. Den positiva effekten av en ökad befolkning i yrkesverksam ålder tar tid genom att de nyanlända inte omedelbart kan etablera sig på arbetsmarknaden. Därför spelar en framgångrik etablering av nyanlända stor roll för Sveriges ekonomi framöver. En stor osäkerhet råder framöver kring hur stort mottagandet av flyktingar kommer att vara. Osäkerheten gäller såväl hur utvecklingen globalt kommer att se ut och hur detta inverkar på den svenska situationen. Österåker ska ha en hög beredskap för att kunna lösa utmaningar som kan förekomma. Utmaningen handlar bl.a. Om hur kommunen i samverkan med andra intressenter t.ex. Arbetsförmedling kan bidra till att få en allt större andel av flyktingarna snabbare ut på arbetsmarknaden.

Sist men inte minst påverkar förändring av bostadsbyggande också antal invånare via in- och utflyttande. Detta i sin tur påverkar både kommunens kostnader för olika verksamhetsområden och skatteintäkter inkl. utjämningsystemet under tiden. Den senaste signalen visar att antalet bostäder kan bli i snitt drygt 100 bostäder fler per år än antagande som ligger grund för "Långsiktig ekonomisk planering för 2016-2026". Men trenden för båda kostnader och intäkter bör vara samma som visar i detta material.